

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Vliv studia hry na hudební nástroj v ZUŠ na směřování života žáků a absolventů

Vypracovala: Magdaléna Henišová
Vedoucí práce: PhDr. Iva Žlábková, Ph.D.
České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 7. 7. 2020

Magdaléna Henišová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala paní PhDr. Ivě Žlábkové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodickou pomoc při vypracování této práce. Mé díky patří i žákům a absolventům hudebních oborů ze Základní umělecké školy v Třeboni, se kterými bylo realizováno výzkumné šetření.

Abstrakt

Bakalářská práce „Vliv studia hry na hudební nástroj v ZUŠ na směřování života žáků a absolventů“ má teoreticko-empirický charakter. V teoretické části se zabývá problematikou volného času, výchově ve volném čase v ČR, vývojové charakteristice období školního věku a osobností pedagoga volného času.

Empirická část popisuje, jaký vliv mělo studium hry na hudební nástroj v Základní umělecké škole v Třeboni na volný čas svých žáků, jaké výhody a nevýhody žáci během studia pocítovali, jaká byla motivace žáků ke studiu na ZUŠ, jaké vztahy si žáci utvářeli mezi sebou a svým učitelem a jak byli žáci ovlivněni ZUŠ při výběru svého budoucího povolání. Výzkumné šetření proběhlo formou polostrukturovaného rozhovoru s žáky a absolventy ZUŠ Třeboň.

Klíčová slova: volný čas, motivace, ZUŠ, vývojová psychologie, pedagog volného času, vztah, výzkum

Abstract

The Bachelor's thesis, "The Effect of Studying a Music Instrument in the Elementary school of Art with the Life direction for Pupils and Graduates," has theoretically empirical character. The theoretical part discusses leisure issues, education in leisure time in the Czech Republic, the developmental characteristics of the school-age period and the personality of the leisure educator.

The empirical section describes the effect of study playing the instrument at the Elementary school of Art in Třeboň on their pupils' leisure time, the advantages and disadvantages pupils felt during their studies, what was the motivation of pupils to study at the Elementary School of Art, the relationships pupils formed between themselves and their teacher and how pupils were influenced by the Primary Art School when choosing their future profession. The research investigation took the form of a semi-structured interview with pupils and graduates of the Elementary school of Art in Třeboň.

Keywords

leisure time, motivation, Elementary School of Art, developmental psychology, leisure educator, relationship, research

OBSAH

Obsah	6
Úvod.....	8
Teoretická část.....	9
1 Volný čas	9
1.1 Pojem volný čas.....	9
1.2 Funkce výchovy mimo vyučování.....	11
1.3 Pedagogika volného času	13
1.4 Cíle a podmínky výchovy ve volném čase	14
1.5 Motivace.....	15
2 Výchova ve volném čase v ČR	17
2.1 Školská a mimoškolská zařízení pro výchovu ve volném čase	17
2.1.1 Základní umělecké školy	18
2.1.2 Školní družina.....	19
2.1.3 Školní klub.....	20
2.1.4 Domy dětí a mládeže – střediska volného času.....	20
2.1.5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)	21
2.2 Nestátní neziskové organizace (NNO).....	23
2.3 Tradiční aktivity a nové inspirace.....	23
3 Vývojová psychologie.....	25
3.1 Vývojová charakteristika období školního věku.....	25
3.1.1 Mladší školní věk.....	25
3.1.2 Střední školní věk.....	26
3.1.3 Starší školní věk.....	28
4 Pedagog volného času	30

4.1	Osobnost pedagoga volného času, vychovatele.....	30
4.2	Vztahy mezi vychovateli a dětmi.....	30
	Empirická část	32
5	Vymezení výzkumného problému	32
5.1	Výzkumné cíle práce	32
5.2	Výzkumné otázky	32
6	Metodika výzkumu.....	33
6.1	Charakteristika výzkumného souboru	33
6.2	Popis prostředí výzkumu	34
7	Výsledky	35
7.1	Vyhodnocení výzkumných otázek.....	35
8	Diskuse	48
	Závěr	52
	Seznam použité literatury.....	54
	Seznam tabulek a grafů	56
	Seznam příloh	57

ÚVOD

Za téma své bakalářské práce jsem si zvolila problematiku vlivu hry na hudební nástroj na směřování budoucího života mládeže. Ve svém životě se hrou na hudební nástroj a způsoby trávení volného času mládeží dlouhodobě zabývám. V dětském věku jsem začala chodit do Základní umělecké školy, během let hraní na nástroj byla práce učitele na ZUŠ mým vysněným povoláním. Vystudovala jsem hru na flétnu na Pražské konzervatoři a velmi brzy jsem se učitelkou flétny sama stala. Pracuji s žáky ve věkovém rozmezí pěti až dvaceti let v Základní umělecké škole v Třeboni.

Díky uvedenému pedagogickému působení dlouhodobě pozoruji a srovnávám, jak ovlivňuje a rozvíjí naplnění volného času osobnosti dětí a mládeže. Podoba volnočasových aktivit a působení různých faktorů formuje jejich životní styl.

Cílem této práce je nastínit přínos hry na hudební nástroj na základních uměleckých školách dětem a mládeži, jaký vliv má základní umělecká škola na výběr jejich budoucího povolání, prozkoumat motivaci žáků ke studiu hudebního nástroje v ZUŠ a ve výzkumu se také zaměřit na vztah žáků mezi sebou a žáků s vyučujícím.

V teoretické části jsou popsány základní pojmy, které se váží k tématu bakalářské práce, týkají se volného času, motivace, školských a mimoškolských zařízení, která zajišťují výchovu ve volném čase. Je zde popsána vývojová charakteristika období školního věku, osobnost pedagoga volného času a vztahy, které si pedagog volného času se svými žáky vytváří.

V empirické části se budu výzkumným šetřením snažit zjistit, jak ovlivnila Základní umělecká škola Třeboň volný čas svých žáků, jaké výhody a nevýhody žáci během studia hry na hudební nástroj pociťovali, jaká byla jejich motivace ke studiu v ZUŠ. Jaké vztahy si utvářeli žáci mezi sebou a se svým pedagogem a jak byli ovlivněni ZUŠ při výběru svého budoucího povolání.

Výzkumné šetření bylo realizováno kvalitativní metodou pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Výsledky rozhovorů s žáky a absolventy ZUŠ Třeboň poslouží k prohloubení mých teoretických základů, které budu moci využívat při další práci učitelky hry na flétnu v ZUŠ Třeboň.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

Volný čas svým obsahem naplnění souvisí s různými skupinami společnosti, ve kterých spatřujeme společné hodnoty, způsoby a oblíbená místa využívaná k volnočasovým aktivitám. Pokud společnost umožní kvalitní podmínky pro trávení volného času dětem a mládeži, lépe tím pomáhá rozvinout žádoucí schopnosti mladé generace a zároveň také pomáhá potlačit rozvíjení negativních rysů společnosti. Způsob trávení volného času rozvíjí jedincův talent, naplňuje jeho potřeby a zájmy. Na straně druhé tlumí rozvoj nežádoucích sociálních jevů. Volný čas jedince a celé společnosti je důležité duchovní bohatství (Sak, Saková, 2004).

Volný čas je nedílná součást života všech jedinců ve společnosti, je přítomný všem životním fázím a sociálním prostředím. Je důležitý svým významem pro rozvoj, výchovu a vzdělávání dětí a mládeže (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010). Můžeme jej chápat neutrálně – jako čas, který jedinec zatím nemá ničím vyplněný, pozitivně – jako svobodně trávenou denní dobu, anebo negativně – jako promarněný, ničím nenaplněný, až zbytečný čas (Kaplánek, 2012). Volný čas dětí a mládeže je důležitou otázkou pedagogiky. Úsilí o komplexní pojetí, plné pochopení vnitřního uspořádání a fungování systému a soustavné poznání, tím se projevuje zájem pedagogů o problematiku volného času (Hofbauer, 2010).

1.1 Pojem volný čas

Volný čas je část života člověka, který jedinec tráví mimo školu či práci a zároveň mimo čas vázaný, do kterého patří biofyziologické potřeby člověka, jako je spánek, jídlo, osobní hygiena, čas strávený s rodinou, fungování domácnosti, péče o děti, cesty za prací a další povinnosti mimo pracovní dobu. Volný čas je doba, kterou po splnění těchto povinností využívá člověk pro činnosti, které mu přinášejí radost. Je dobré usilovat o co nejlepší a neaktivnější zhodnocení svého času života;

- odpočinek a zábava,
- rozvoj zájmové sféry,
- zvyšování kvalifikace,

- zapojení do veřejného života (Hofbauer, 2008).

Pávková (2008) vymezuje pojem volného času následovně:

- časový prostor, ve kterém má člověk svobodnou volbu k výběru činností;
- negativně pojatý volný čas – čas, který zbývá pro plnění různých povinností;
- pozitivně pojatý volný čas – svobodný čas pro nezávislé rozhodování pro volbu činností;
- čas, kdy člověk vybírá své aktivity dle svých zájmů a s kterým jedinec může nakládat volně podle svého výběru. Doba, která člověku zůstane z 24 hodin po skončení pracovní doby, času věnovaného rodině a domácnosti, čas mimo uspokojování potřeb, jako je např. spánek;
- doba nutná ke znovunabytí sil a opak doby nutné k práci;
- čas, kdy je možno věnovat se činnostem, které nás baví, které nám přinášejí radost a které máme rádi.

„Volný čas poskytuje dnes jednotlivci i společnosti možnosti, jež nikdy předtím nebyly v takové míře k dispozici; současně je však také výzvou, s níž se každý musí učit vyrovnávat“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010, s.6). Situace a realizační možnosti jsou na jednu stranu bohatší a obsahově širší, avšak vytvářejí se také překážky v možnosti aktivního zapojení dětí a mládeže do aktivit, které jsou smysluplné (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010).

Také Sak a Saková (2004) popisují, že jedinec je schopen věnovat se tak širokému spektru aktivit jen v dětství a mládí, pro které je charakteristická větší zájmová pluralita. Děti a mládež jsou v sociální pozici, kdy mají nízkou zakotvenost v systému sociálních rolí, ta jim umožňuje rozsáhlejší možnosti. Základ utváření životního stylu a volnočasových aktivit dětí se promítá i do utváření jejich hodnotového systému.

Některým dětem a mladým lidem není umožněno využívat volný čas smysluplně; nesetkají se s přitažlivou nabídkou, buď neexistuje nebo se k nim nedostane. Další příčina jsou sociální a finanční důvody, většina aktivit k trávení volného času se některým rodinám stává finančně nedostupných. Jejich volný čas je potom ochuzenější, nenaplnuje jejich předpoklady a ambice; bohužel často se stává pouhým přežíváním,

konzumem, prázdnem a nudou. „Úmluva o právech dítěte zavazuje smluvní státy např. i k uznání práv dítěte na volný čas, účast ve hře a k oddechové činnosti“. Jiné děti a mládež neumějí smysluplně využít svůj volný čas, nedovedou se zapojit do nabízených a přístupných volnočasových činností. Trpí nedostatkem motivace, mají malou sebedůvěru, nemají dostatečný zájem; žijí ve stereotypním nicnedělání, nemají touhu o nic usilovat, jak za sebe, tak za společnost. Dostává je to do situace, že se věnují společensky nežádoucím činnostem, snadno podléhají závislostem, jsou lhostejní k druhým lidem, chovají se agresivně, netolerantně, někteří xenofobně (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010, s.7).

Hájek, Hofbauer, Pávková (2010) zároveň popisují, že někteří lidé vykazují přesně opačný problém. Naplňují svůj pracovní čas do extrémů, až se z nich stávají workoholici a svůj volný čas jako takový praktický nemají. Tímto přístupem, kdy nepřiměřené množství volného času věnují pracovní činnosti, můžou dojít do stavu, kdy se jim omezuje všestranný rozvoj, ničí si sociální vztahy, někdy i zdraví. Dosti často se toto týká lidí, kteří tráví příliš mnoho času prací (ale i volnočasovou aktivitou) na počítači.

Volnočasové aktivity se proměňují kontinuálně v závislosti na postupném biologickém psychickém a sociálním zrání mladých lidí. Některé aktivity se mění v souvislosti se sociální pozicí, změnou společenských rolí a přechodem do další životní etapy. Životní fáze mladého člověka je v souladu s jeho životním stylem a odpovídá jeho sociálnímu poli (Sak, Saková, 2004).

1.2 Funkce výchovy mimo vyučování

Specifickou oblastí výchovného působení je výchova mimo vyučování, plní funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní a sociální. Tyto funkce plní jednotlivá výchovná zařízení, instituce či organizace dle svého charakteru.

- **Výchovná funkce** – jednotlivé instituce plní tuto funkci podle svých specifických možností, je na ní kladen zvláště velký důraz, vede k rozvoji poznávacích procesů a k celoživotnímu vzdělávání. Pávková (1999) uvádí, že uspokojení, které úspěchy v zájmových činnostech přinášejí, seberealizace a příležitost k sebehodnocení, jsou velmi důležité. Mladí lidé si díky rozvíjení schopností a zkušenostem z nich jdoucích utvářejí vlastní názor na život a na svět.

- **Zdravotní funkce** – je důležitá pro uspořádání režimu dne, aby podporoval zdravý tělesný a duševní vývoj dětí a mládeže, velký význam má střídání činností různého typu – duševní a fyzické činnosti, práce a odpočinek, činnosti organizované či spontánní. Pávková (1999) popisuje, že poskytování příležitostí k pobytu a pohybu na čerstvém vzduchu je velmi důležité pro zdraví jedinců. Dlouhé sezení ve škole je nutné kompenzovat tělovýchovnými a sportovními činnostmi. Zařízení zajišťující stravu, jsou schopny přimět děti ke správné životosprávě zdravou výživou, důležité je také učit děti správným hygienickým návykům.

- **Sociální funkce** – je velmi důležitou funkcí institucí pro výchovu mimo vyučování. Rodiče jsou díky institucím, které ovlivňují volný čas dětí do jisté míry zbaveni starostí o své děti v době, když jsou v zaměstnání. Podle Pávkové (1999) výchovně-vzdělávací zařízení mohou při volnočasových aktivitách srovnávat rozdíly mezi různými rodinnými podmínkami jak materiálními, tak psychologickými. Děti z méně podnětného či z konfliktního zázemí rodiny tak dostávají velkou pomoc. Důležitou funkcí je podílení se na utváření pestrých a kvalitních vztahů. Různé typy výchovných zařízení plní sociální funkci rozlišným způsobem, v jim specifické míře. Velmi významnou sociální funkci plní zařízení, která pracují s mladšími dětmi, nebo přechodně či trvale nahrazují rodinu (např. školní družiny, dětské domovy, domovy mládeže).

Také Pávková (2008) řeší různé pohledy na sociální funkci. Na jednu stranu jako péči o děti, starost o jejich bezpečnost a dohled nad nimi v době, kdy jim skončilo vyučování a rodiče jsou v zaměstnání. Tuto funkci zajišťují zvláště školská zařízení (školní družina), dále výchovná a ubytovací zařízení (domov mládeže) a zejména zařízení pro ústavní výchovu. Sociální funkci můžeme chápat i jako příležitost, kdy se setkávají lidé z různých sociálních prostředí. Navazují vztahy s lidmi, které spojují podobné zájmy, postoje. Rozvíjí tím své sociální kompetence a komunikativní dovednosti. Volnočasové sociální skupiny přispívají k socializaci člověka.

- **Preventivní funkce** – prosazování důrazu na prevenci negativních jevů, např. závislostí na návykových látkách, agresivity, netolerance; Pávková (2008): Volnočasová školská zařízení pracují převážně v oblasti nespécifické primární prevence. Ta je velmi efektivní, zvláště když víme, že je výhodnější (i finančně) předcházet problémům, než je později řešit. Výsledky převýchovy nejsou zaručené, náklady jsou velké, proto je potřeba

věnovat velkou pozornost právě primární prevenci. Současná situace ve společnosti tuto skutečnost však dostatečně neakceptuje.

1.3 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je jedním z oborů pedagogiky, někdy se také užívá označení výchova mimo vyučování. „Je to společenskovední obor, věda o výchově ve volném čase, teorie výchovy ve volném čase“ (Pávková, 2008, s.65).

„Pedagogiku volného času členíme podle obsahového zaměření činností na kulturní pedagogiku, případně kulturní výchovu, výchovu ekologickou a k životnímu prostředí, pedagogiku sportovní, hudební, herní, multikulturní. Podle institucí můžeme pedagogiku volného času dělit na pedagogiku divadelní, galerijní, muzeopedagogiku, bibliopedagogiku. Podle uplatněných metod na pedagogiku zážitku, didaktiku a metodiky volnočasových aktivit, které vycházejí a zpětně směřují k obsahu vyučovacích předmětů“ (Hofbauer, 2010, s.52).

Hofbauer (2010) dále rozebírá, že pedagogika volného času za sebou nemá příliš dlouhý vývoj, avšak je zajímavý a pro pedagogické zhodnocování volného času je podnětný a významný.

Její předchozí vývoj, předpokládané perspektivy i případné výsledky hodnotíme dle kritérií dnešních požadavků. Z rostoucího rozsahu, dosahu a výsledků volného času jedinců (hlavně dětí a mládeže) budeme moci vidět další rozvoj tohoto vědního oboru. Rostoucí zájem o rozvoj pedagogiky volného času vyplynul ze skutečností, které na praxi i teorii klade následující otázky:

- Jak významnou součást života výchovy tvořil volný čas v minulosti? Jak je tvořen dnes a co od něj můžeme očekávat v budoucnosti?
- Jaké výsledky zhodnocování oblasti volného času přineslo, o jaké výsledky chceme usilovat? Jakými způsoby a do jaké míry jich chceme docílovat i nadále?
- Jaká je vnitřní struktura pedagogiky volného času? Jaké má k dispozici činitele a nástroje? Jaké má toto úsilí rezervy?

- Do jakých interakcí s dalšími oblastmi života a výchovy dětí a mládeže volný čas vstupuje (případně vy mohl či měl vstupovat)?
- Jak uskutečňovat spolupráci pedagogiky volného času s dalšími (příbuznými) vědními obory?
- Jakými způsoby, s jakými výsledky, a především v jakých směrech působí výchovné zhodnocování volného času na rozvoj jedince, skupin, celé mladé populace?

Volný čas je příležitostí k rozvoji dobrovolných aktivit, k rozvoji hodnot, které jsou v nich obsažené, je prostorem k uplatnění individuálního výběru. Morální vybavenost, hodnotová orientace a občanské přesvědčení jsou významnými žádoucími osobnostními rysy. Významným přispěním pro uskutečňování životních cílů je aktivní přístup k ambicím dítěte a mladého člověka. Hofbauer (2010) pokládá každému člověku naléhavé otázky jako:

- Dávám přednost bohaté individualitě lidského života, nebo pojmám život sobecky individualisticky na úkor druhých?
- Chci jednat morálně, nebo chci usilovat o společenský vzestup a vnější úspěch za každou cenu?
- Jde mi o bohatý a šťastný život nebo svůj životní cíl spatřuji pouze v získávání peněz?
- Žiji jen pro sebe, nebo také, či dokonce především, pro druhé?
- Žiji skutečností, nebo žiji v realitě virtuální?
- Proklamuji humánní cíle, a přitom je ve skutečnosti spíše zpochybňuji nebo přímo neguji?

1.4 Cíle a podmínky výchovy ve volném čase

Cílevědomost je základním znakem výchovy. Je důležité, aby byly v každé fázi výchovného působení stanoveny přiměřené cíle, volíme prostředky, jimiž můžeme cílů dosáhnout, hodnotíme výsledky snažení. Cíle lze formulovat dle různých hledisek, např. podle Pávkové (2008, s.73), „druhu výchovné instituce, věku vychovávaných, složek osobnosti, složek výchovy, druhu činnosti, ale také z hlediska pedagoga či účastníka činnosti“.

- Obecný cíl výchovy ve volném čase – naučit jedince hospodaření s volným časem, jeho rozumné využívání, cenit si volného času jako významné hodnoty.
- Dílčí cíle výchovy ve volném čase – např. naučit vychovávané rozvíjet jejich zájmy, specifické schopnosti, učit se odpočívání, uspokojování a kultivování jejich potřeb, naučit je vhodnému uspořádání režimu dne, motivovat je ke zdravému životnímu stylu a v neposlední řadě podporovat myšlenku celoživotního vzdělávání.

Podmínky výchovy ve volném čase:

- Vnitřní podmínky – pedagog volného času by měl respektovat a rozvíjet individuální znaky osobnosti, ale také zájmy a potřeby vychovávaných. Protože pracuje s lidmi různého věku, je důležitá pedagogova znalost věkových zvláštností.
- Vnější podmínky – výchova probíhá v rozmanitých a proměnlivých podmínkách, výchovné působení není nutně vázané na stálé prostředí. Požadavky na prostory a vybavení by přesto měly vyhovovat výchovnému zařízením a činnostem, které v nich probíhají.

1.5 Motivace

Motivace jako komplexní jednání a chování je ovlivňováno různými motivy, které jsou hierarchicky uspořádány. Motivaci můžeme rozdělit na primární a sekundární motivaci. Primární směřuje přímo k dané činnosti neboli k aktuálnímu naplňování volného času. Vychovatel pracuje s motivační sférou žáka tak, aby vzbudil jeho zájem a aktivitu. Sekundární motivace jedince s činností vnitřně spojuje, jedinec je veden k hlubšímu pochopení smyslu činnosti, ztotožňuje se s činností vnitřně. Vychovatel by měl tuto motivační sféru žáka rozvíjet, kultivovat ji, zakládat nové motivy apod. Tuto dvojí motivaci od sebe nelze oddělovat, obě by spolu měly jít ruku v ruce.

Motivace

- aktivizuje – ideálně přiměřeně, čím je dítě mladší, tím více se motivace váže na elementární potřeby a na předchozí vlastní smyslové zážitky,

- reguluje – určuje, co by měl jedinec zvládnout, se by se měl naučit, co udělat,
- posiluje žádoucí chování (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010).

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem, můžeme uvažovat o třech možných zdrojích motivace, třech potřebách, které jsou u žáků aktualizovány:

- poznávací potřeby – projektovat aktivity z hlediska obsahu, důraz na zajímavé aktivity, užití různých a atraktivních metod apod.
- sociální potřeby – ovlivňovat sociální klima kolektivu vedením žáků při aktivitách
- výkonové potřeby – soutěže, různé úrovně obtížnosti úkolů, zpětná vazba, dobré hodnocení

Jestliže chceme najít optimální přístup k motivování žáků, pomoci žákům využít jejich celého potenciálu, musíme zjistit, které z uvedených potřeb jsou u každého žáka dominantní, pracovat hlavně s těmito dominantními potřebami a rozvíjet potřeby ostatní (Franclová, Bártová, 2009).

2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE V ČR

Kromě rodiny se na výchově ve volném čase podílejí různé instituce ze soukromé, státní i nestátní sféry. Institucionální výchovu ve volném čase v České republice vytvářejí:

- *státní instituce* – především instituce rezortu školství (základní umělecké školy, školní družiny, školní kluby, střediska volného času, dále domovy mládeže nebo jazykové školy), rezortu kultury (např. muzea, galerie, knihovny, kulturní střediska, hvězdárny, kina, divadla) a částečně také rezortu zdravotnictví (lázně, sanatoria, léčebny apod.) a sociálních věcí (ústavy, nízkoprahové kluby, komunitní centra apod.),
- *organizace nekomerčního sektoru* (neziskové organizace),
- *círky a náboženské společnosti*,
- *privátní komerční sféra* – se zaměřením především na sportovní zájmové aktivity (fitcentra, vodní světy, sportovní kluby), společenské zábavy (zábavní centra, parky, herny, kluby apod.), rekreaci, turistický ruch apod. (Knotová, 2011, s.54).

2.1 Školská a mimoškolská zařízení pro výchovu ve volném čase

Subjekty vytvářející podmínky pro výchovu ve volném čase nabízejí širokou škálu výchovně-vzdělávacích aktivit, jsou často zaměřeny na zájmové aktivity různých oblastí lidské činnosti. Výrazným trendem ve výchově ve volném čase je ústup u jednoho typu ze subjektů, a to u neziskových organizací. Velmi silné pozice má privátní komerční sféra, projevuje se zde tzv. průmysl volného času, patří do něj nejen instituce, ale také produkce a prodej výrobků potřebných pro volnočasové aktivity, včetně různých druhů služeb. Hlavním zájmem práce výchovy ve volném čase je práce s dětmi a mládeží, proto je důležité věnovat se podmínkám, díky kterým mohou smysluplně trávit svůj volný čas. Nejdříve zaměřím pozornost na instituce patřící pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dále na nestátní neziskové organizace a lehce popíši tradiční aktivity a nové inspirace ve způsobech trávení volného času (Knotová, 2011).

2.1.1 Základní umělecké školy

V českých zemích je dlouholetá tradice uměleckého vzdělávání. Hudební vzdělávání a jeho počátky sahají až do 17. století. V 18. století zde působili vynikající kantorů, vznikaly městské hudební školy a organizované hudební vzdělávání v českých zemích započalo v 19. století. V době první republiky se dále rozšiřoval počet hudebních škol a zároveň nad těmito školami odborně dohlížela školní inspekce. Jednotný typ hudebních škol byl zaveden po druhé světové válce. Tyto školy se v šedesátých letech 20. století přeměnily na lidové školy umění a vznikaly v nich postupně další obory: taneční, výtvarné a literárně-dramatické. V době normalizace byly tyto školy zařazeny mezi školská zařízení, tím jejich význam poklesl. Původní statut školy vrátila lidovým školám umění novelizace školského zákona po roce 1989 a dostaly současný název – základní umělecká škola. Nyní jsou základní umělecké školy součástí systému, kdy na sebe umělecké vzdělání dále navazuje.

Základní umělecké školy se snaží podchyvat a vzdělávat mimořádně nadané jedince a odborně je připravují na neprofesionální uměleckou činnost, případně na studium ve středních a vysokých školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a na studium na konzervatořích (RVP pro ZUV, 2010).

Základní umělecké školy (dále ZUŠ) poskytují zájmové vzdělávání v estetické a umělecké oblasti. Nabízejí aktivity hudební, taneční, výtvarné a literárně dramatické. Obory jsou rozděleny na přípravné studium, studium I. stupně, studium II. stupně, rozšířené studium a studium pro dospělé. Vzdělávání se řídí platným Školním vzdělávacím programem, vyučovací hodina trvá 45 minut. Hodiny mohou být individuální (hlavně v hudebním oboru) či hromadné (ve výtvarném, tanečním, dramatickém oboru). Na konci školního roku se konají talentové postupové zkoušky, mají podobu závěrečného vystoupení, ve výtvarném oboru je to výstava prací. Každé pololetí žák dostává vysvědčení s čtyřstupňovým hodnocením (výborný, chvalitebný, uspokojivý a neuspokojivý). ZUŠ nabízejí aktivity nejen dětem a mládeži, ale i dospělým. Výsledky a průběh vzdělávání pravidelně kontroluje Česká školní inspekce.

V České republice pracovalo v roce 2017/18 celkem 492 škol. Činnosti navštěvovalo 251 tisíc dětí, největší zájem je o hudební obor, ten navštěvovalo 163 tisíc účastníků (zdroj: Vývoj školských zařízení a škol pro mimoškolní vzdělávání). Provoz základních

uměleckých škol upravuje vnitřní řád, obvykle je činnost organizována v odpoledních hodinách (nejčastěji od 13.00 do 20.00 hodin). Zřizovatel stanovuje za činnost ZUŠ finanční poplatky, roční poplatek je různý, závisí na zájmové činnosti a na zřizovateli. Základní umělecké školy pořádají kulturní vystoupení pro rodiče i veřejnost, pravidelně se konají soutěže, pro své žáky pořádají víkendová soustředění a prázdninové, např. táborové činnosti.

Jedním z nejcennějších produktů naší země je umělecká tvorba a své kvalitní umělecké vzdělání většina našich světově uznávaných umělců získala právě v základních uměleckých školách. Struktura ZUŠ, celorepubliková síť a návaznost stupňů v uměleckém vzdělávání je v evropském i světovém měřítku unikátní (RVP pro ZUV, 2010). „Umělecká výchova se stává důležitým prvkem v rozvoji a kultivaci osobnosti široké základny žáků, studentů a dospělých. Proto má tato škola zásadní výchovný význam pro jakékoliv studium a pro kvalitu budoucího života“ (Bílá kniha, 2001, s. 55).

2.1.2 Školní družina

Školní družina je školské zařízení pro děti ve věku 6-12 let, tzn. prvního stupně základní školy. Družina organizuje dětem zájmové činnosti, veřejně prospěšné, odpočinkové a rekreační činnosti, také se zde děti připravují na školní vyučování. Družiny jsou zřizovány při základních školách, mohou však být zřízeny i jako samostatné zařízení a mohou sloužit i více školám zároveň. V první řadě družina plní výchovnou a vzdělávací funkci, ale také důležitou sociální funkci, kdy rodičům nabízí péči o děti v určitou dobu před a po skončení školního vyučování nebo před jejich odchodem na jiné mimoškolní aktivity. Bývá v provozu i o prázdninách, ve volných dnech, kdy není školní vyučování, organizuje akce s dalšími subjekty. Družiny také mohou zřizovat zájmové kroužky, členy těchto kroužků mohou být i děti, které nejsou do družiny přihlášeny k pravidelné docházce. Provoz družiny je většinou od 6:30 hodin do 8:00, kdy začíná školní vyučování a v poté od 12:00 do 17:00 hodin po školním vyučování. S rodiči je uzavírána písemná dohoda (Knotová, 2011). Rodiče obvykle platí poplatek v průměru 1000 – 2000Kč ročně. V roce 2017/18 bylo v provozu 4070 školních družin, navštěvovalo je 337 tisíc dětí (zdroj: Vývoj školských zařízení a škol pro mimoškolní vzdělávání).

Ve školních družinách pracují profesionální pedagogové – vychovatelé (vzhledem k feminismu ve školství, téměř výhradně ženy vychovatelky). Vedení družiny spadá do povinností ředitele školy (pokud je zřízena při škole), ředitel je v čele školní družiny, pokud je družina samostatným zařízením. Provoz školní družiny je upraven vnitřním řádem, určujícím podmínky spolupráce s rodiči, povinnosti družiny k rodičům či zákonným zástupcům, upravuje podmínky docházky, stanovuje pravidla činnosti v družině (Knotová, 2011).

2.1.3 Školní klub

Školní klub (dále jen ŠK) je zřízen pro žáky navštěvující druhý stupeň základní školy a žákům víceletých gymnázií, kteří odpovídají nejvýše devátému ročníku základní školy. Jejich činnost je podobná školním družinám, vykonávají zájmové, odpočinkové, veřejně prospěšné činnosti, plní také přípravu na vyučování. Program je uzpůsoben věku žáků, je jim dána větší volnost a prostor k samostatnosti. Do ŠK mohou být žáci přihlášení k pravidelné docházce nebo jen do některých kroužků. ŠK a ŠD mohou být jedním celkem a mohou činnosti organizovat společně. Klub může přebírat funkci střediska volného času dětí a mládeže v obcích, kde není zřízeno (Hájek, 2008, Knotová, 2011).

2.1.4 Domy dětí a mládeže – střediska volného času

Za klíčového činitele volnočasových aktivit druhé poloviny minulého století můžeme považovat Domy dětí a mládeže (dále DDM). Uplatnění, propracovanost a jejich podnětné pojetí z nich dělá významného činitele volného času. „Svědčí o tom i pojetí a šíře obsahu, uplatňovaných metod a přístupů domů dětí a mládeže k jejich reálným i potenciálním návštěvníkům“ (Hofbauer, 2010, s.107).

DDM se vyznačují dobrovolnou účastí v širokém spektru zájmových činností, jejich obsah je všestranný a metody různorodé. Jejich dosah je značný a trvale rostoucí, okruh účastnických skupin je stále se rozšiřující, síť zařízení celostátní. Takováto střediska volného času jsou nezastupitelným činitelem zvláště v objevování a rozvoji zájmů a nadání. Důležité jsou svou celoroční činností včetně školních prázdnin, působením v různých sociálních a zájmových skupinách mladé generace, navazováním kontaktů se zařízeními ze zahraničí, zejména z evropských zemí, podporou volnočasové aktivity dětí a mládeže (Hofbauer, 2004, Hofbauer, 2010).

Vymezení náplně činnosti DDM dle Pávkové (1999): *Pravidelná zájmová činnost* – např. v kroužku (rybářském, modelářském, čtenářském), v souboru (pěveckém, hudebním, tanečním, divadelním apod.), v klubu (např. filmovém), oddílu (zpravidla tělovýchovné nebo turistické útvary), v kurzu (např. výpočetní techniky, vaření, drhání apod.). Na závěr školního roku útvar seznamuje rodiče, přátele a jiné děti se svou činností a jejími výsledky formou výstav, vystoupení, ukázkami získaných dovedností.

- *Zájmová činnost příležitostná* – organizované nebo cyklické akce výchovně-vzdělávacího nebo rekreačního charakteru. Jsou to aktivity jako např. místní soutěže a turnaje, přehlídky, výlety, zájezdy, exkurze či divadelní představení. Další formou příležitostné činnosti jsou tzv. příměstské prázdninové tábory, jsou jistou sociální službou pro děti zaměstnaných rodičů o prázdninách.
- *Nabídka spontánních aktivit* – nabídka je využívána dle momentálního zájmu individuálně nebo skupinami účastníků. Mohou to být otevřené dětské herny, čítárny, sportoviště, dopravní hřiště, posilovny, poradenská a konzultační střediska nebo i putovní trasy se sítí ubytoven.
- *Garance a organizace soutěží a přehlídek vyhlašovaných nebo doporučovaných MŠMT ČR*
- *Práce s talentovanou mládeží*
- *Prázdninová táborová činnost*
- *Odborná pomoc* – např. ostatním subjektům pečujícím o volný čas dětí a mládeže (formou seminářů, školení, přednášek, vzorových akcí, kurzů, vydáváním metodických materiálů).

2.1.5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Nízkoprahová zařízení plní především sociální funkci, využívají jej především:

- neorganizované děti a mládež (klienti), kteří právě procházejí obtížnou životní situací – jejich rodinné či vrstevnické vztahy jsou narušené, žijí v nízké sociální a životní úrovni, mají problémy ve škole, v zaměstnání či mají nějaký zdravotní handicap,

- mohou být ohroženi sociálně patologickými jevy – jako např. kriminalitou, zneužíváním návykových látek, násilím, diskriminací, záškoláctvím, nezaměstnaností,
- žijí vyhraněným životním stylem neakceptovatelným většinou ve společnosti (ideologické skupiny, gangy).

NZDM doprovází tyto jedince v obtížných životních situacích a snaží se zlepšit kvalitu jejich života. Za svůj cíl si NZDM klade zlepšovat kvalitu jejich života předcházením či snižováním sociálních rizik, která vyplývají z jejich stylu života, umožňovat jim lépe se pohybovat v sociálním prostředí, pomáhání při řešení nepříznivých sociálních situací. Důležitá je u tohoto zařízení tzv. „nízkoprahovost“ – tj. maximální přístupnost a odstranění sociálních, psychických či jiných bariér. Účast a činnost je pro děti a mládež bezplatná, není nutná registrace ani jiné přihlašování, lze zůstat v anonymitě, je možné kdykoliv přijít nebo odejít podle svého uvážení (Hájek, 2008). „Osvědčuje se zapojení potenciálních mladých klientů do rozhodování o obsahu činnosti podle jejich zájmů (netradiční sporty, hudební a relaxační aktivity, arteterapie...). Význam této nestátní oblasti zájmového vzdělávání bude dále narůstat“ (Bílá kniha, 2001, s.55).

NZDM nabízí tyto čtyři základní formy služeb:

- *Volný vstup a pobyt v zařízení* – umožňuje využití výhod prostor zařízení oproti ulici (sociální zařízení, teplo apod.)
- *Volnočasové aktivity* – NZDM zajišťuje základní vybavení, poskytuje asistenci klientům při jejich svépomocných volnočasových aktivitách, je zde k dispozici základní technické vybavení pro trávení volného času (společenské hry, výtvarné potřeby, knihovna apod.). Možné jsou i výjezdové akce na bázi zážitkové pedagogiky.
- *Sociální služby* – založeny na kontaktní práci s klienty, situační intervenci (pomoc při řešení aktuálních problémů), základním poradenství
- *Aktivity zaměřené na prevenci* – programy na snížení sociálně patologických jevů

2.2 Nestátní neziskové organizace (NNO)

Organizace dětí a mládeže a občanská sdružení jsou dalšími výraznými subjekty, které pracují s dětmi a mládeží. Řada z nich působí na území celé republiky (Skaut, Pionýr, Duha, Sokol a jiné tělovýchovné organizace, zájmová sdružení hasičů, rybářů apod.). Zakládat sdružení mohou občané, ale i právnické osoby, sdružení vzniká registrací u ministerstva vnitra. Nestátní neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží jsou kromě škol a školských zařízení důležitým prvkem, jelikož vytvářejí atraktivní nabídky k aktivnímu trávení volného času dětem a mládeži. Velkou měrou doplňují výchovně-vzdělávací činnost škol, školských zařízení a rodin. Tím obohacují děti a mládež a pomáhají jim k rozvoji jejich přirozených schopností, dovedností, talentu a umožňují jim připravit se na budoucí život (Hájek, 2008).

2.3 Tradiční aktivity a nové inspirace

Hofbauer (2010) popisuje, že největší dosah u dětí a mládeže mají zájmové aktivity rozvíjející osobnost jedince soustavně, dlouhodobě a cílevědomě. K získání správných dovedností a kompetencí je velmi důležitá vysoká odborná a výchovná úroveň vedení aktivit. Výsledky vidíme u pravidelně se konajících aktivit, které se během školního roku uskutečňují i několikrát týdně, pokračují např. odbornými soustředěními, je možno účastnit se celostátních soutěží (od místních kol až po mezinárodní), letních táborů.

Zároveň ale charakterizuje dosavadní vývoj takto: nejsnáze dosažitelné jsou aktivity spontánního charakteru, nepřiliš náročné na čas, kde není třeba vysoká odbornost obsahu nebo velké zapojení účastníků. Přesto tyto aktivity mají významnou úlohu v realizaci volného času a mohou být počátkem trvalejšího či hlubšího zájmu.

Formy výchovné práce, které jsou založené na vztazích:

- *Animace* – „výchovná metoda založená na nedirektivních a akčních metodách povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii“ (Pávková 1999, s. 79). Důležitá je otevřenost výchovné situace, dobrovolnost, možnost volby, iniciativa vychovávaných, pomáhání k odolnosti vůči negativním sociálním vlivům atd.

- *Výchova zážitkem* – vychází z intenzivních prožitků a zkušeností získávaných aktivní účastí ve fyzicky náročné činnosti, kde je jistá míra (kontrolovaného) rizika, odehrává se ve vnějším, přírodním i městském prostředí, popř. v tělocvičnách (strukturované hry, tréninky přežití v přírodě, vodácké akce, aj.). Tyto aktivity pomáhají k navazování sociálních vztahů, budování vztahu k životnímu prostředí, fyzický výkon podněcuje účastníky k sebereflexi.
- *Sociální asistenti – terénní práce (streetwork)* – forma práce s mládeží, která probíhá ve volném čase, přesahující už významně do sociální pedagogiky. Streetworker, terénní pracovník, vyhledává mladé lidi v pro nich přirozených prostředích, nabízením pozitivním možností využití volného času s nimi navozuje kontakt (organizuje různé místní akce – hry, zážitek, sebevyjádření, možné jsou víkendové a prázdninové „expedice“).

Podle Pávkové (1999) je potřeba jít za dětmi a mladými lidmi, nevytvářet jen nová umělá prostředí a programy, ale pracovat s nimi v jejich přirozeném sociálním prostředí, přenechat jim místa, která jim „patří“, kde mají prostor pro neorganizovanou hru, komunikaci s vrstevníky, kde se mohou setkávat s přírodou. Potřebují svobodné prostory pro setkávání, bez komandování, organizování. Němečtí tento prostor označují pojmem „odpedagogizovaný“, kdy je ve vzájemném vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným důležitý vzájemný respekt a přijetí odlišností obou, tolerance hodnot toho druhého a odlišné životní zkušenosti jsou přínosem. Tradiční metody pedagogiky volného času se tím nesnižují, avšak je potřeba akceptovat široké spektrum mladých lidí a jejich potřeby.

3 VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE

3.1 Vývojová charakteristika období školního věku

Každý jedinec během svého života prochází složitým vývojem, který je ovlivněn mnoha činiteli. „Kromě vrozených předpokladů hraje důležitou roli prostředí, které člověka obklopuje, zvláště sociální prostředí, významní jedinci i sociální skupiny. Dalšími významnými činiteli jsou způsob výchovy, podíl jednotlivých vychovávajících, kladené výchovné cíle, metody a formy výchovy, zejména však vztahy mezi vychovávajícím a vychovávaným“ (Pávková, 2008, s.83). Na jedince mají významný vliv již uvedení činitelé vývoje (vrozené předpoklady, prostředí a výchova), ale také jeho vlastní aktivita, jeho snažení, cíle, které si sám klade, a jeho volní vlastnosti.

Přes odlišné činitele vývoje, procesy socializace a individualizace probíhají současně. Přesto určitým životním obdobím odpovídají společné, charakteristické znaky. Nejvíce přehledné a použitelné je pro potřeby pedagogů členění, které odpovídá příslušnému stupni škol. Na toto členění dále navazují školská zařízení, která naplňují volný čas dětí a mládeže. Pro profese vychovatelů a pedagogů volného času je typická práce s jedinci, kteří jsou ve velkém věkovém rozmezí (předškolní děti až dospělost). Pávková (2008) píše, že znalost věkových zvláštností je pro volbu vhodných pedagogických prostředků nezbytná.

3.1.1 Mladší školní věk

Thorová (2015) definuje, že dolní hranici mladšího školního věku tvoří období, kdy dítě dosahuje školní zralosti, horní hranicí je nástup do puberty (od 6 do 11/12 let, za počátek období se často považuje nástup dítěte do školy, což je u řady dětí v 7 letech).

Období popisuje jako klidné, změny jsou spíše nenápadné. Tento výklad je však poněkud zavádějící, protože střední dětství je důležitou vývojovým obdobím, ve které dítě musí zvládnout řadu vývojových úkolů. „Formuje se sebepojetí, genderová identita (uvědomování si vlastního pohlaví) a postoje ke vzdělávání“ (Thorová, 2015, s.403). Dále uvádí, že největším zvratem pro dítě je začátek období, kdy zahajuje školní docházku a musí si zvyknout na plnění školních povinností.

Děti mají nyní povinnou docházku do mateřské školy, avšak způsob spolupráce ve škole je i tak nový. Učitel většinou není s dítětem v bezprostředním kontaktu z důvodu výuky frontálního typu, která je ve školách nejčastější. Rodiče se snaží o všestranný rozvoj svých, ty se mnohdy věnují mimoškolním aktivitám, chodí na různé kroužky.

Říčan (2004) popisuje dítě na začátku tohoto období jako nepochybné a absolutně důvěřující rodičům a učiteli. Doslova vzhlíží k autoritě. „Informace o světě, které dychtivě saje (zpočátku nekriticky, později přemýšlivěji), jsou praktického rázu“ (s.149). Vstup do školy znamená skutečně velkou změnu proti předcházejícímu věku hry a změna je pro některé děti příliš prudká. Možné je alespoň „snížit význam známkování v prvních ročnících, případně od něj zcela upustit“ (s.150).

Školák se učí:

- prát se s překážkami, nezdarem – zkoušet nové věci znovu, případně se musí smířit s nevalným výsledkem
- být posuzován, zda splnil určitý standard – učitel rozhoduje, co stačí, co se musí předělat, případně pronese ortel, že práce je špatná, nedostatečná
- celoživotnímu vztah ke vzdělanosti – v sázce je zájem dítěte o jednotlivé školní předměty, vztah ke školním i rodinným autoritám (Říčan, 2004)

3.1.2 Střední školní věk

V tomto období, od 11 do 15 let (žáků druhého stupně základní školy, pubescence), dochází k velkým tělesným i duševním změnám. „Jedenáctý rok jako spodní hranice období má své opodstatnění v tělesném vývoji, ve změněném způsobu školního vzdělávání (zahájení odborné výuky celým týmem učitelů – dosud převážně jediný učitel) a v citovém vývoji: kolem jedenáctého roku dochází k prvnímu (platonickému) zamilování“ (s.170). „Horní hranice je přibližně dána biologicky (možnost zplození dítěte), v našem školském systému také rozhodnutím o dalším způsobu vzdělávání a počátkem právní zodpovědnosti za vlastní činy; to symbolizuje i občanský průkaz, který pubescent dostává v patnácti letech“ (s.170). Po patnáctém roce leze čekat postupnou stabilizaci, zklidnění vývoje, avšak někdy bývá adolescence ještě bouřlivější (Říčan, 2004).

Vývoj podle Pávkové (2008):

- *Tělesná stránka* – intenzivní, ale zároveň nerovnoměrný rozvoj, dosavadní plynulý vývoj se mění na prudký a nerovnoměrný, který se ke konci období opět zpomaluje. Intenzivně roste kostra a končetiny, ale vývoj hrudního koše se opoždíje.
- *Nervová soustava* – zatím není schopna snášet silné nebo příliš monotónní podněty. Vychovatelé musí počítat se zvýšenou vzrušivostí, vznětlivostí a bouřlivými afektními reakcemi, nebo naopak s apatií, malátností, nesoustředěností, zasněností.
- *Zkvalitňování vnímání a pozornosti* – dospívající má již větší schopnost soustředění, větší stálost. Školní vyučování má velký vliv na rozvoj záměrné pozornosti.
- *Paměť* – prodělává také významné změny, projevuje se větší záměrnost zapamatování, přesnost, trvalost a rozsah paměti i větší pohotovost při vybavování poznatků. Mechanická paměť dosahuje svého vrcholu, při ovlivňování vztahu k učení hraje velmi důležitou úlohu motivace.
- *Fantazie* – v tomto období dochází k výraznému oživení fantazie, pro vyučování má velký význam zdokonalování reprodukční fantazie, která umožňuje představovat si to, o čem se hovoří a co není možné bezprostředně vnímat. Zvláště významný je rozvoj tvůrčí fantazie, která se projevuje např. v novém řešení problémů, v technických činnostech i různých hrách, u některých jedinců i v uměleckém tvoření.
- *Vztah dospívajících k ostatním lidem* – výrazně se mění. Ve vztahu k dospělým je typické zvýšení kritičnosti, zejména k dříve uznávaným autoritám – učitelům, vychovatelům, rodičům. Dospívající mnohem přísněji posuzují jejich vlastnosti, velmi kladně hodnotí zejména spravedlnost, sebeovládání, pochopení pro potřeby a zájmy dospívajících. Záporně pak hodnotí ješitnost, nedostatek energie, nespravedlnost, ironický postoj a pedanterii.
- *Zájmy* – jsou již mnohem hlubší, trvalejší a diferencovanější než v mladším školním věku. Zejména po 13. roce se již někdy vyhraňují a jejich vliv se

může projevit při rozhodování o volbě povolání. Už v tomto věku se může postupně utvářet zájem či koníček, který bude dospívajícího provázet celým životem.

3.1.3 Starší školní věk

V adolescenci, od 15 do 20 let, vrcholí mládí. Zároveň je však dospívání období těžké a plné rozporů. Adolescent se vyznává sám v sobě a nachází své místo ve světě, ověřuje si, co dokáže a co vydrží, sám sebe hledá v nějakém přesvědčení a životním programu. Dokončuje přípravu ke společenskému uplatnění v práci nebo dělá důležitá rozhodnutí v tomto směru (vstup na vysokou školu). Ve vztahu k druhému pohlaví prožívá něco víc než pouhé okouzlení, něco, co bude přinejmenším vážným hledáním. Nelze se divit, že kvůli těmto velkým úkolům v sobě mívají adolescenti mnoho zmatku a musí si mnohé ujasnit. Jejich hledání bývá bolestné, bývá spojeno s vážnými osobními krizemi, provází je spousta kotrmelců a vylomenin, které my vnější pozorovatelé těžko chápeme a někdy i těžko odpouštíme. Teprve ke konci období dochází k citovému a rozumovému uklidnění, převládá pocit vnitřní síly, mládí a krásy (Říčan, 2004).

Vývoj podle Pávkové (2008):

- *Tělesný růst a vývoj* – rychlý až překotný, změny především v činnosti endokrinních žláz, zejména pohlavních, které se projevují vývojem druhotných pohlavních znaků i zvláštnostmi v chování chlapců a dívek. Dochází k celkovému sladění tvarů a postava získává konečnou podobu. Mění se tvar a proporce obličeje, který získává dospělou podobu. Ustaluje se také barva vlasů.
- *Myšlení* – v období staršího školního věku dochází k vyvrcholení vývoje. Adolescent již má vyšší úroveň myšlenkových operací, zvláště abstrahování a zobecňování, zdokonaluje se mu schopnost deduktivního myšlení.
- *Intelligence* – v období staršího školního věku dosahuje svého vrcholu.
- *Zájmy* – vyhraňují se a ustalují, postupně ubývá jejich roztříštěnosti. Při správném pedagogickém vedení v předchozích věkových obdobích jsou již děti orientovány a v jednotlivých oblastech zájmových činností si zvolily jeden či několik zájmů, které odpovídají jejich potřebám i schopnostem.

Pokud jsou někteří jedinci v této oblasti bezradní nebo zcela bez zájmů, což by mohlo negativně poznamenat jejich další vývoj, je nutné je ještě v tomto věku vést k aktivitě v některém druhu zájmové činnosti. Mezi nejčastější zájmové okruhy mládeže patří sport, turistika, technika, přírodověda, různé druhy umění, ať již přijímané, nebo aktivně provozované.

- *Názory a postoje* – projevují se velkou kritičností, souvisí mimo jiné s úrovní citové, mravní a intelektové zralosti jedince.

4 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU

4.1 Osobnost pedagoga volného času, vychovatele

„Všechny pedagogické profese kladou na osobnosti pracovníků značné nároky. To lze zdůvodnit obtížností práce pedagogů, požadavky na vzdělávání, schopností jednat s lidmi, udržet autoritu, vést jiné lidi, působit jako pozitivní vzor apod“ (Pávková, 2008, s.132). Pedagogické profese patří do kategorie tzv. pomáhajících, k jejich výkonu je velmi důležitá i psychická odolnost a vyrovnanost.

Rysy osobnosti, které jsou podmínkou úspěšného vykonávání pedagogického povolání:

- Schopnost empatie, vcítění se do druhých,
- komunikativnost, dovednosti verbální i neverbální a umění naslouchat, mít rád komunikaci s lidmi,
- přiměřená míra dominantnosti, která je nutná k vedení jiných lidí,
- odolnost, zvládnání náročných životních situací, stabilita, nekonfliktnost,
- pozitivní ladění, optimismus i zdravý skepticismus, převaha kladných emocí,
- pozitivní vztah k lidem, k dětem, dospívajícím, dospělým, seniorům, opravdový zájem o ně, radost ze vzájemného kontaktu.

Zvláště žádoucí vlastnosti pedagogů volného času jsou schopnost přizpůsobovat se proměnlivým podmínkám a řešit nečekané situace, aktivita, iniciativa, průbojnost, schopnost prosazovat své názory a požadavky, tvořivost, nápaditost a fantazie, hravost a radost ze hry, smysl pro humor, fyzická zdatnost a dobrý zdravotní stav, příjemný vzhled a úprava zevnějšku, pochopení pro věkové zvláštnosti i při práci s věkově heterogenními skupinami, zvládnání dovedností a technik účinného jednání (Pávková, 2008).

4.2 Vztahy mezi vychovateli a dětmi

Jednou z důležitých podmínek úspěšné výchovy je pozitivní vztah vychovávajícího a vychovávaného. Dlouhodobě narušený vztah či dokonce až nepřátelský, vede k velmi problematickým výsledkům. Dobrý vzájemný vztah je obzvláště významný pro pedagogické ovlivňování volného času, kde je důležitá dobrovolná účast na nabízených činnostech. Vychovatel je s dětmi v různých rolích, je to role přítele, staršího kamaráda,

rádce, ale také zástupce rodičů apod. Vztah vychovávajícího a vychovávaného je méně formální než při vyučování. Má však také své hranice, které není dobré překročit. Vychovatel je vždy do určité míry formálně danou autoritou, kamaráda nebo rodiče nemůže plně nahradit (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010).

Vychovatel, který má k dětem dobrý vztah, může částečně nahradit nefunkční rodinu nebo pomoci svým působením tam, kde je rodina funkční omezeně. Takovýto pečující vztah má řadu specifických vlastností, vyžaduje určitou profesionalitu a není jen otázkou dobrého srdce nebo dobré vůle. Nejvýraznější známkou zájmu dospělého o dítě je ochota pravidelně a předvídatelným způsobem si na něj nacházet čas. „V době dospívání a odpoutávání se od rodiny a hledání nových vzorů může být právě vychovatel nebo vedoucí zájmových činností tou osobou, která se stane vzorem“ (Pávková, 1999, s.55).

Pávková (2008) popisuje, že výsledky výchovného působení jsou ovlivněny mnoha různými činiteli. Existují vnitřní i vnější podmínky, které proces i výsledky výchovy ovlivňují. Vnitřními podmínkami se rozumí zejména individuální a věkové zvláštnosti vychovávaného. Mezi vnější podmínky patří sociální a materiální prostředí. Mezi vnitřními a vnějšími podmínkami existuje úzká vazba. Ta se nejvýrazněji projevuje ve vztahu mezi vychovávajícím a vychovávaným. Výsledky pedagogických výzkumů i praktické zkušenosti ukazují, že význam vztahové roviny je zvláště velký. Aby pozitivní vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným vznikl, musí vychovávaného vychovatel zaujmout, imponovat mu, sloužit jako pozitivní vzor – model k napodobování, identifikaci. Zde se ukazuje význam osobnostních kvalit vychovávajícího.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

V empirické části bakalářské práce jsem se snažila získat informace o způsobu trávení volného času žáků a bývalých žáků ZUŠ. V rozhovorech jsem se zaměřila na jejich vztah k ZUŠ a učitelům, kteří je studiem na ZUŠ provázeli, jaká byla jejich motivace k chození do ZUŠ a jakou hrála ZUŠ roli při volbě jejich budoucího povolání. Metodou kvalitativního výzkumu byl polostrukturovaný rozhovor. Jména žáků jsou pozměněna, aby nikdo z nich nemohl být identifikován. Rozhovory byly vedeny přes videohovory, bohužel nebylo možné je uskutečnit osobně kvůli pandemii Covid-19.

5.1 Výzkumné cíle práce

- 1) Cílem práce je pomocí provedeného výzkumu ukázat, jaký přínos má ZUŠ pro děti, které chtějí hrát na hudební nástroj a jaký vliv má ZUŠ na směřování jejich dalším životem.
- 2) Dalším cílem je vyzkoumat, jak jsou děti v ZUŠ vedeny, motivovány a jestli jsou naplňovány jejich potřeby.
- 3) Posledním cílem je prozkoumat vztah dětí v ZUŠ mezi sebou, s jejich učiteli a přínos těchto vztahů do jejich budoucího života.

5.2 Výzkumné otázky

- Jak ovlivnila ZUŠ volný čas svých žáků?
- Jaké výhody a nevýhody žáci během studia na ZUŠ pociťovali?
- Jaká byla motivace žáků ke studiu na ZUŠ?
- Jaké vztahy si utvářeli žáci mezi sebou a s učitelem na ZUŠ?
- Jak byli žáci ovlivněni ZUŠ při výběru svého budoucího povolání?

6 METODIKA VÝZKUMU

Na základě vymezení výzkumného problému, cílů a stanovení výzkumných otázek, jsem zjišťovala a ověřovala některé teoretické poznatky a hledala odpovědi na otázky výzkumného problému. Výzkum byl realizován kvalitativní metodou pomocí polostrukturovaného rozhovoru. V rozhovoru byly použity otevřené otázky, které byly připraveny dopředu. Dále vyplývaly z rozhovoru doplňující otázky, které se vztahovaly k pocitům, názorům, k prožitým událostem a získaným zkušenostem. Otázky byly zaměřeny na to, jakými způsoby žáci trávili svůj volný čas, jak žáky studium na ZUŠ rozvíjelo, jak žáci vnímali vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ, jaká byla jejich motivace k chození na ZUŠ, jakou roli hrála ZUŠ, když se rozhodovali o svém budoucím povolání a jaký vztah měli se svým učitelem na ZUŠ.

Výzkumný soubor tvořilo deset žáků ZUŠ Třeboň. Rozhovory s žáky byly uskutečněny přes videohovory v čase, který si vybrali oni sami, žáci byli ve svém domácím prostředí, nebyli tedy ničím rušeni. Zároveň byl pořízen audiozáznam všech deseti rozhovorů. Informanti byli seznámeni s tématem výzkumného šetření a byli ujisti o diskrétnosti a anonymitě rozhovoru.

6.1 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor byl tvořen deseti informanty z řad žáků posledního ročníku ZUŠ a absolventy hudebního oboru na ZUŠ v Třeboni. Konkrétně se jedná o devět dívek a jednoho chlapce, kteří ZUŠ studovali od devíti do patnácti let.

RESPONDENT	POHLAVÍ	VĚK	NA ZUŠ	HUD. NÁSTROJ
Anna	žena	19	12 let	akordeon
Beáta	žena	24	12 let	flétna
Cyril	muž	19	11 let	akordeon
Dana	žena	20	12 let	zpěv
Eva	žena	21	12 let	kytara
Františka	žena	24	12 let	flétna
Gabriela	žena	19	10 let	klavír
Hana	žena	19	14 let	klavír
Iveta	žena	21	15 let	klavír
Jana	žena	19	9 let	flétna

Tabulka č. 1: Seznam respondentů

6.2 Popis prostředí výzkumu

Výzkumné šetření jsem prováděla s žáky a bývalými žáky ZUŠ Třeboň. Zaměřila jsem se jen na žáky z hudebního oboru.

Základní umělecká škola v Třeboni působí již sedmdesát let, jejím zřizovatelem je Jihočeský kraj. Pořádá pravidelné koncerty pro obyvatele města Třeboň, koncerty pro lázeňské hosty, žáci vystupují nejen na akcích města, ale i na kulturních vystoupeních po celém kraji. Žáci všech oborů se prezentují v rámci celorepublikových a mezinárodních soutěží.

Základní umělecká škola vzdělává nadané jedince a jedince se zájmem o uměleckou činnost, případně mimořádně nadané jedince, kteří směřují ke studiu na středních a vysokých školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a ke studiu na konzervatořích.

ZUŠ Třeboň nabízí aktivity v oborech:

- hudebním (325 žáků),
- tanečním (48 žáků),
- výtvarném (120 žáků),
- literárně – dramatickém (38 žáků).

Při Základní umělecké škole Třeboň již čtvrtým rokem působí Akademie umění a kultury neboli vzdělávání pro zájemce III. věku, která je určena pro osoby v postproduktivním věku, tj. pro seniorky, seniory a občany ve věku 55+.

7 VÝSLEDKY

Při analýze získaných výsledků je potřeba si uvědomit, že se jedná především o odpovědi založené na pocitech a představách, jde o subjektivně vnímané prožitky, které si respondenti vybavovali ze své minulosti. Tyto výsledky nelze tedy jednoznačně prohlásit za obraz pravdivé reality, jedná se často jen o jejich názor. Rozhovory přesto vytvářejí zajímavý obraz, který nám nějakým způsobem ukazuje realitu prožitků respondentů v ZUŠ.

Rozhovory byly přepsány, zpracovány metodou kódování a následnou kategorizací byly vytvořeny jednotky obecnější. Výsledky jsou zařazeny podle jednotlivých výzkumných otázek.

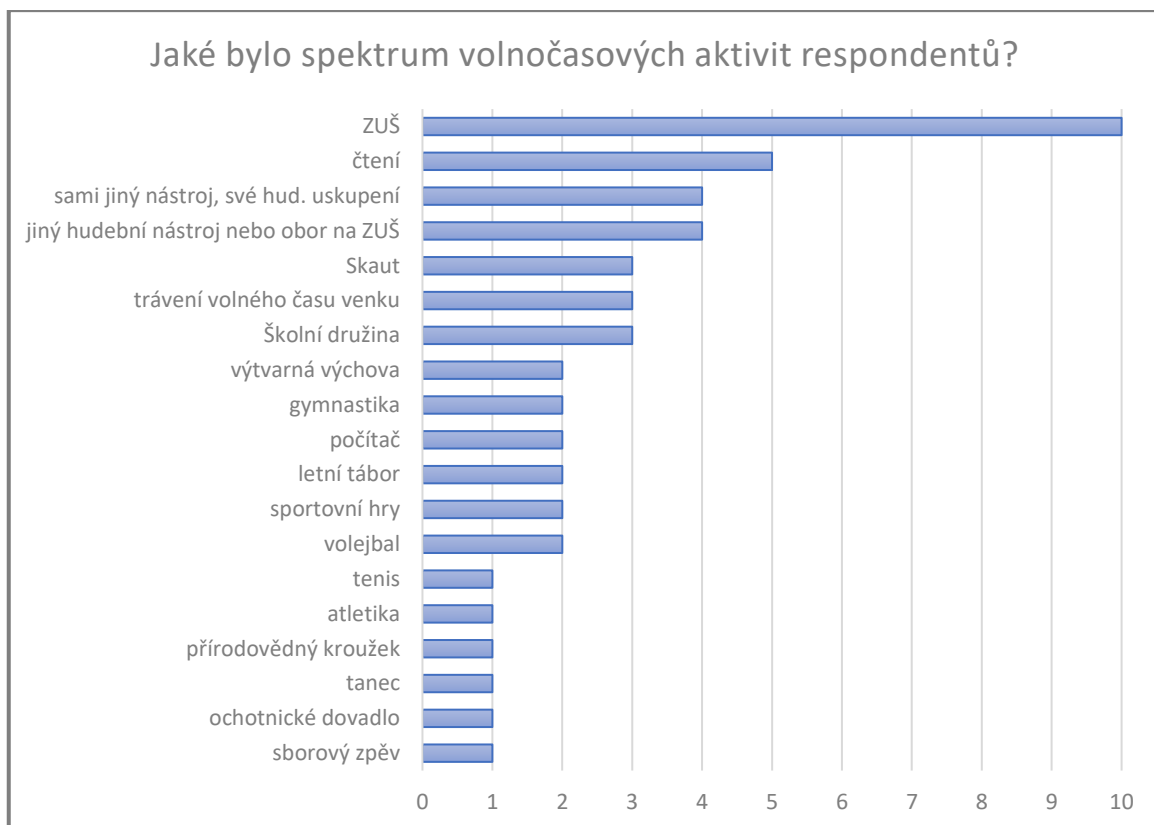
7.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

K vyhodnocení výzkumných otázek jsem vybrala otázky z rozhovorů, které se přímo týkají výzkumných otázek. V rozhovoru je 22 otázek, k výzkumným otázkám se jich přímo váže 13, ostatní jsou doplňující (celé rozhovory viz příloha č. 2).

Výzkumná otázka č. 1: „Jak ovlivnila ZUŠ volný čas svých žáků?“

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?“

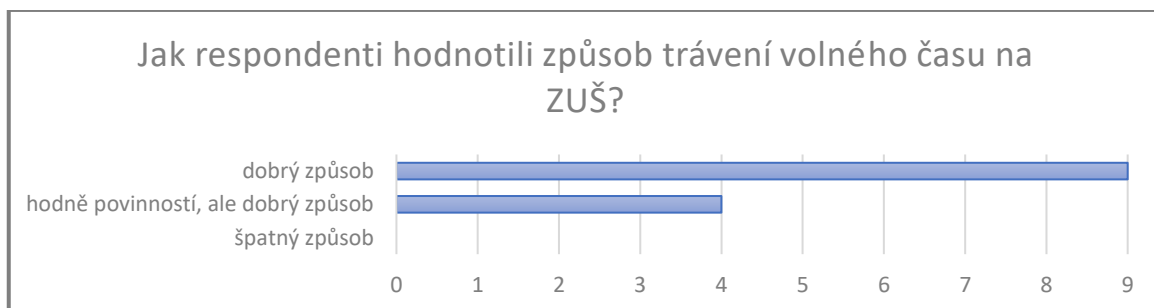
Polovina respondentů uvedla, že si nejraději ve volném čase četla. Kromě hry na nástroj v ZUŠ, se čtyři respondenti učili sami hrát ještě na jiný nástroj, nebo si utvořili hudební uskupení, které si sami vedli a se kterým vystupovali na veřejnosti. Další čtyři respondenti uvedli, že chodili v ZUŠ ještě na jiný hudební nástroj nebo do jiného oboru (výtvarného nebo tanečního) a tři po vyučování na prvním stupni ZŠ chodili do Školní družiny. Tři docházeli do Skauta, trávili čas venku nebo u počítače. Dva chodili na gymnastiku a na volejbal. Po jednom chodili na atletiku, přírodovědný kroužek, ochotnické divadlo, tančili, zpívali ve sboru a jezdili na letní tábory.

Graf č. 1: Jaké bylo spektrum volnočasových aktivit respondentů

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času (v ZUŠ)? Byl spíše dobrý nebo špatný?“

Devět z deseti respondentů uvedlo, že chození do ZUŠ byl dobrý způsob trávení volného času. Někdy se zmínili, že si to uvědomili až zpětně po ukončení studia na ZUŠ. Čtyři uvedli, že hra na nástroj v ZUŠ obnášela hodně povinností, ale byl to dobrý způsob trávení volného času. Za špatný způsob to nepovažoval nikdo z respondentů.

Graf č. 2: Jak respondenti hodnotili způsob trávení volného času na ZUŠ

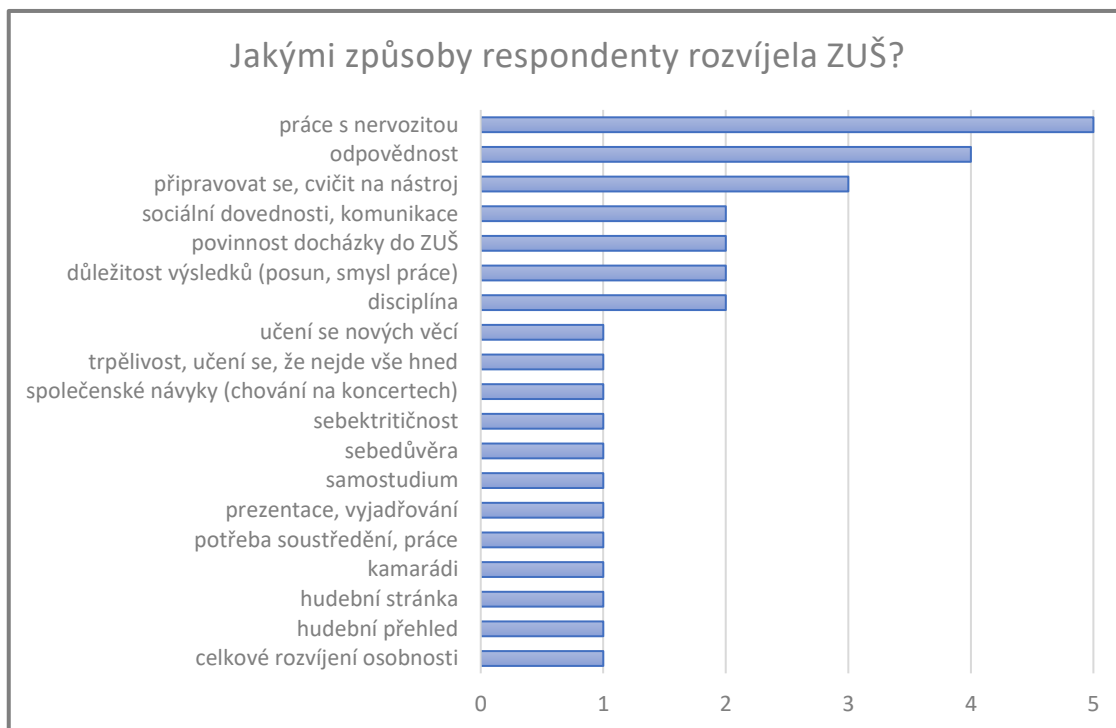
Vyhodnocení výzkumné otázky č. 1 „Jak ovlivnila ZUŠ volný čas svých žáků?“

ZUŠ ovlivnila volný čas svých žáků zásadně. Sedm respondentů uvedlo, že v dětství mělo více kroužků a zájmových činností, ale během let, jak na ně byly v ZUŠ kladeny větší nároky, museli ostatní aktivity ubrat a věnovali se jen hraní na nástroj v ZUŠ. Ze zbylých tří respondentů jeden uvedl, že už od dětství se věnoval pouze hře na hudební nástroj v ZUŠ, druhá respondentka uvedla, že s přibývajícím věkem jí zájmové kroužky přibývaly a další uvedla, že jich měla stále hodně a neuměla si mezi nimi vybrat. Devět respondentů řeklo, že to byl dobrý způsob trávení volného času, čtyři respondenti studium hry na hudební nástroj v ZUŠ považují za dobrý způsob, i když se k němu vázalo hodně povinností. Za špatně trávený volný čas ZUŠ nepovažoval žádný z respondentů.

Výzkumná otázka č. 2: „Jaké výhody a nevýhody žáci během studia na ZUŠ pociťovali?“

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ“?

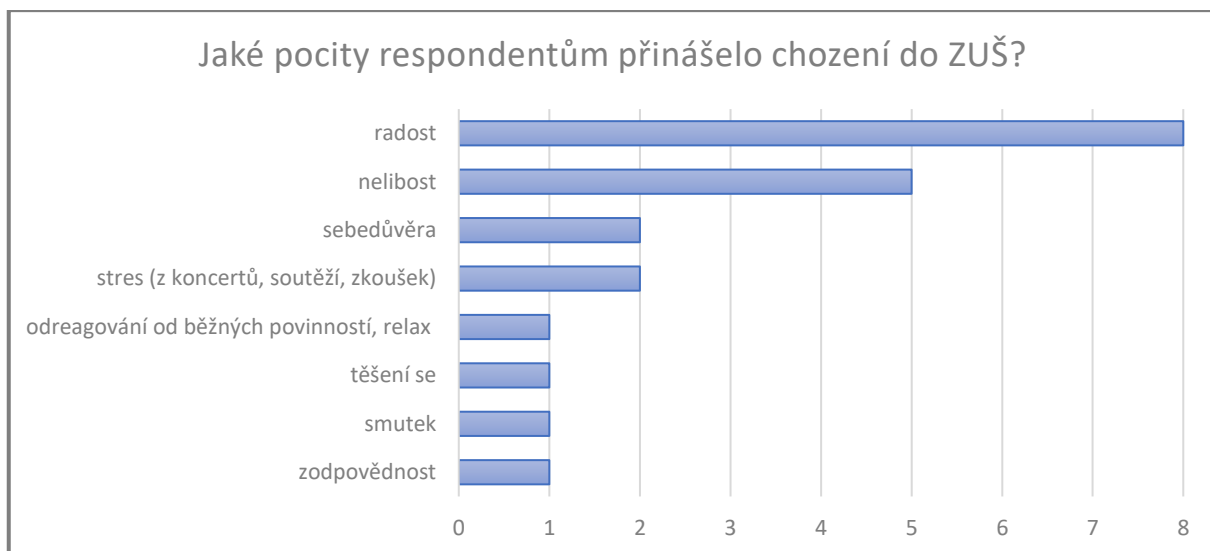
Pět respondentů uvedlo, že je ZUŠ rozvíjela v práci s nervozitou, docházka do ZUŠ v nich pěstovala odpovědnost za svou práci a za své výkony, čtyři ocenili, že je učila pravidelné přípravě a pravidelnému cvičení na hudební nástroj, pomáhala jim zlepšovat sociální dovednosti a jejich komunikativnost. Důležitá pro ně byla nutnost pravidelné docházky do ZUŠ, a že jim tato povinnost přinášela viditelné výsledky, díky nimž viděli smysl své práce, které pro ně byly odměnou za odvedenou práci. Dva ocenili, že je ZUŠ naučila disciplíně. V dalších odpovědích se vyskytlo učení se nových věcí, trpělivost, učení se, že nejde vše hned, společenské návyky (jako např. chování ve společnosti, na koncertech, oblékání na výjimečnou událost), sebekritičnost, sebedůvěra, samostudium, prezentace a učení se vyjadřování, potřeba soustředění, získání kamarádů, hudební přehled a hudební vzdělání a celkové rozvíjení osobnosti.

Graf č. 3: Jakými způsoby respondenty rozvíjela ZUŠ

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?“

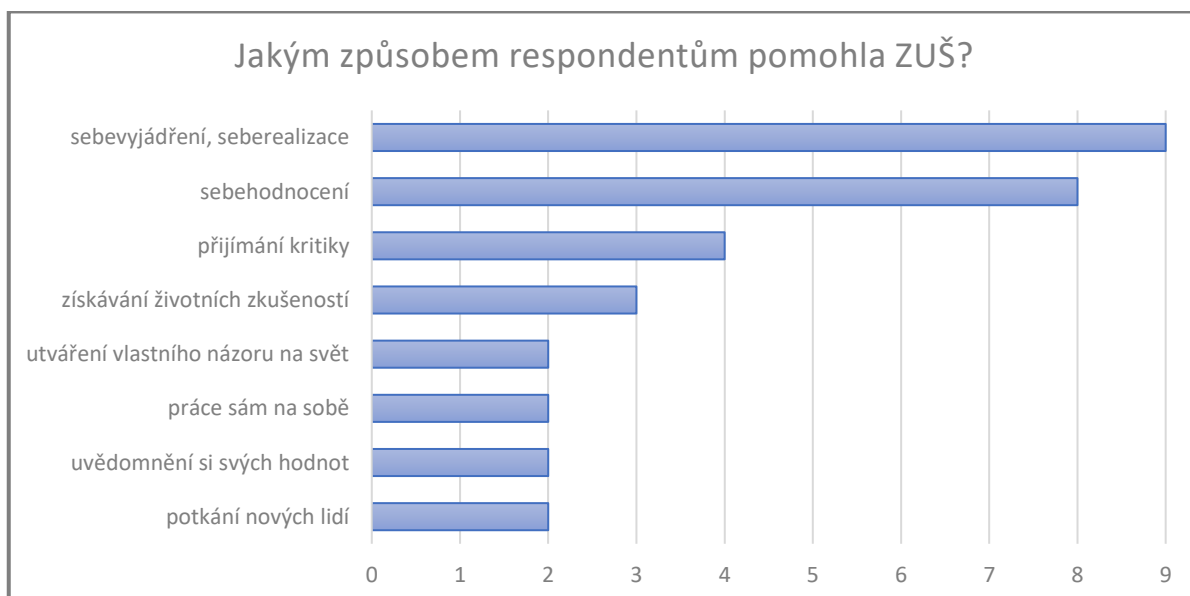
Osmdesát procent respondentů odpovědělo, že jim chození do ZUŠ přinášelo radost. Hraní na nástroj uvedla většina respondentů jako jednu z mála činností, kterou dělali opravdu rádi. Hned druhá nejčastější odpověď, a to v pěti případech, byla, že jim docházka do ZUŠ radost nedělala. Tuto svou odpověď doplňovali o vysvětlení, např. že byla některá období, kdy tam respondenti nechodili rádi, nešli tam rádi kvůli nedostatečné přípravě, hodiny měli v pátek pozdních odpoledních hodinách, byli dojíždějící a cesta do ZUŠ jim sebrala hodně času, nebo i jednoznačné, že tam nechodili rádi. Dalšími odpověďmi byla sebedůvěra a za ní stres (z koncertů, soutěží, zkoušek). Studium na ZUŠ jim také přinášelo těšení se, odreagování od běžných povinností, relaxaci, smutek a pocity zodpovědnosti.

Graf č. 4: Jaké pocity respondentům přinášelo chození do ZUŠ

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?“

Devět z deseti respondentů uvedlo, že jim ZUŠ pomohla v sebevyjádření, seberealizaci, osm respondentů ocenilo učení se sebehodnocení, čtyři přijímání kritiky a tři byli rádi za získávání životních zkušeností. Hrou na nástroj nebo zpěvem mohli projevit své pocity, nálady, učili se hodnotit vlastní výkony, svou domácí přípravu. Další odpovědi byly, že jim ZUŠ pomohla utvářet si vlastní názor na život a na svět, uvědomit si vlastní hodnoty. Také jim pomohla v práci na sobě a v potkávání nových lidí.

Graf č. 5: Jakým způsobem respondentům pomohla ZUŠ

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 2 „Jaké výhody a nevýhody žáci během studia na ZUŠ pociťovali?“

Z odpovědí dotázaných respondentů na otázky v rozhovoru vyplývá, že je ZUŠ učila dovednostem týkajícím se práce s nervozitou, odpovědnosti za svoji práci, pravidelné přípravě, komunikaci a např. trpělivosti. Respondenti si tohoto přínosu ZUŠ velmi cení a jsou rádi, že jim tyto dovednosti ZUŠ pomohla zdokonalovat. Měli možnost se realizovat v něčem, co měli rádi, učili se sebehodnotit a přijímat kritiku. Osm respondentů v rozhovoru řeklo, že jim studium hry na nástroj v ZUŠ přinášelo radost. U pěti respondentů z rozhovoru vyplynulo, že čas strávený v ZUŠ a cvičením na nástroj nebylo jen plné radosti, že se jim také nechtělo do ZUŠ jít nebo že se např. báli. Často byly tyto pocity spojené s jejich vědomím, že nejsou dostatečně připraveni, a i oni si toto uvědomují. Z nevýhod respondenti uváděli stres (z koncertů, zkoušek, soutěží) a také smutek, když se jim výkon nevyvedl tak, jak si přáli.

Výzkumná otázka č. 3: „Jaká byla motivace žáků ke studiu na ZUŠ?“

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jaká byla tvá motivace k chození do ZUŠ?“

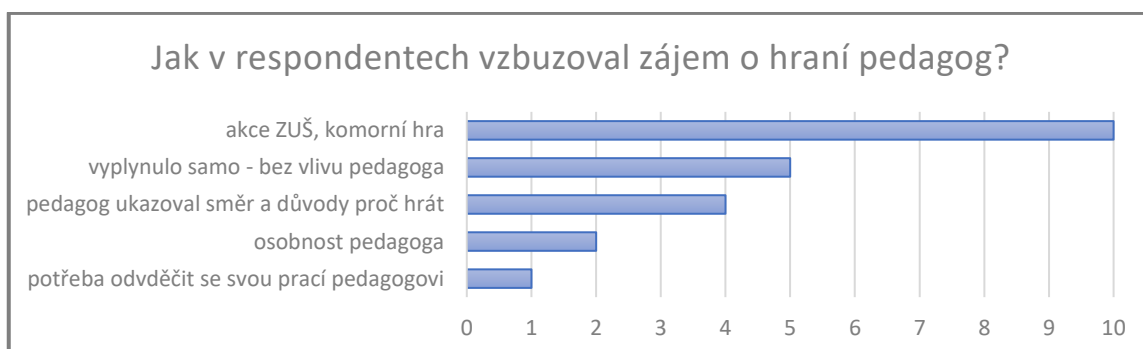
Pět z deseti respondentů na tuto otázku odpovědělo, že měli rádi kolektiv pedagogů a dětí, se kterými si během let vypěstovali vztah. Rádi jezdili na soutěže, užívali si společné akce, kde mohli být s kolektivem ze ZUŠ pohromadě. Pro čtyři respondenty to byla zábava, třem dělaly dobře výsledky, které jejich práce přinášela, viděli, že se zlepšovali a dva měli rádi dobré hodnocení od svých učitelů. Další odpovědi byly, že překonávali sami sebe, v některém případě chodili do ZUŠ, protože to chtěli rodiče anebo nechtěli ztratit roky, které již hraní na nástroj věnovali. Také je motivovala možnost vybírat si svůj budoucí notový materiál, nechtěli zklamat své rodiče a v neposlední řadě je motivoval jejich učitel. Také měli rádi vážnou hudbu a měli radost, když si jí mohli sami zahrát. Byli v něčem výjimeční, uměli něco, co jejich vrstevníci neuměli a byli za to dokonce oblíbení učiteli v základní škole.

Graf č. 6: Jaká byla motivace respondentů k chození do ZUŠ

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?“

V této otázce vyplynula velká spousta různých odpovědí. Všichni respondenti uvedli, že je učitelé motivovali různými způsoby, např. všelijakými akcemi ZUŠ, kde žáci vystupovali. Žáci se též často účastnili skupinových výuk, jako např. komorních her a také hře v dechovém souboru, klavíristi hraní v čtyřručních hrách, kytaristy v kytarovém souboru, zpěváci zpívali ve sboru. Žáky motivovalo hodnocení od svých učitelů, na některé více působili rodiče, někteří se motivovali sami svou prací a radostí z jejich výsledků a sami do ZUŠ chodili rádi. Čtyři respondenti ocenili, že učitel svým žákům ukazoval správný směr, důvody, proč hrát a nevzdávat se, bylo také důležité. Jak se pedagog k žákům choval, jak s nimi jednal, považovali respondenti za velmi důležité. Chtěli se mu za to odvděčit svou prací.

Graf č. 7: Jak v respondentech vzbuzoval zájem o hraní pedagog

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, výkonové, sociální)?“

K této otázce devět z deseti respondentů odpověděla, že nejvíce byly rozvíjeny jejich výkonové potřeby, a to hlavně soutěžemi, na které se dlouhodobě připravovali a tato systematická příprava je velmi posouvala kupředu. Také finální porovnávání soutěžících a touhu být lepší než ostatní, někteří zmínili. Na druhém místě, v šesti případech, respondenti jmenovali sociální prostředí ZUŠ a rozvíjení jejich sociálních potřeb. Bylo to až tak důležité, že to některé při hře na hudební nástroj udrželo i několik let. Skupinové akce, které také rozvíjeli jejich sociální a poznávací potřeby, jsou na třetí pozici. Dále v grafu vidíme časté vystupování, kvalitní výuku a hodnocení, které rozvíjeli jejich výkonové potřeby.

Graf č. 8: Jak rozvíjeli pedagogové na ZUŠ potřeby respondentů (poznávací, sociální, výkonové)

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 3 „Jaká byla motivace žáků ke studiu na ZUŠ?“

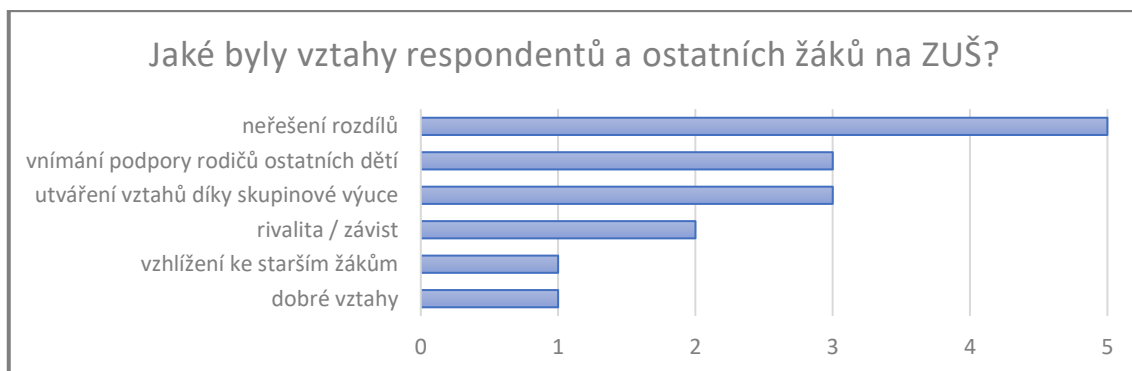
Z odpovědí k této otázce vyplynulo, že si respondenti uvědomovali, že jim ZUŠ přináší nejen dovednost hraní na nástroj, ale přináší jim příležitosti, kde svou dovednost mohou uplatnit a zúročit. Byla to účast na různých vystoupeních školy, nejradši se zúčastňovali akcí, kde vystupovali ve skupině, kde je hudba spojila dohromady. Dále účast na soutěžích, kterých se vždy zúčastňuje více dětí ze ZUŠ. Na jednu stranu soutěže měli rádi, na druhou kvůli stresu a vystavení se cizímu hodnocení je rádi neměli. A toto byly jejich

nejdůležitější motivace, kolektiv dětí, zábava na akcích školy, ale také pocit, že díky svému snažení umí něco, v čem jsou výjimeční a svou dovednost mohou někde využít.

Výzkumná otázka č. 4: „Jaké vztahy si utvářeli žáci mezi sebou a s učitelem na ZUŠ?“

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?“

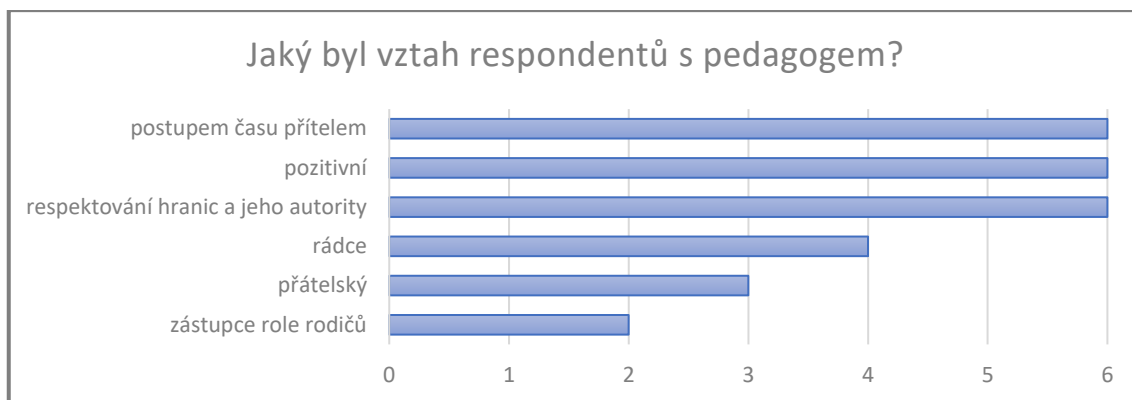
V tomto případě byla nejčastější odpověď, a to v pěti případech, že respondenti žádné rozdíly neřešili. V některých nástrojových odděleních řešili respondenti podporu rodičů ostatním dětem, při častých vystoupeních na koncertech bylo vidět, kteří rodiče se zúčastňují pravidelně a kteří téměř na vystoupení svých dětí nechodí. Tři respondenti také byli rádi za možnost skupinových výuk, kde si utvářeli vztahy s jinými žáky ZUŠ. Rivalita a závist byla vnímána ve dvou případech. Zmíněno také bylo vzhlížení ke starším žákům a touha vyrovnat se jim.

Graf č. 9: Jaké byly vztahy respondentů a ostatních žáků na ZUŠ

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohl bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádcem, nebo např. zástupcem rodičů?“

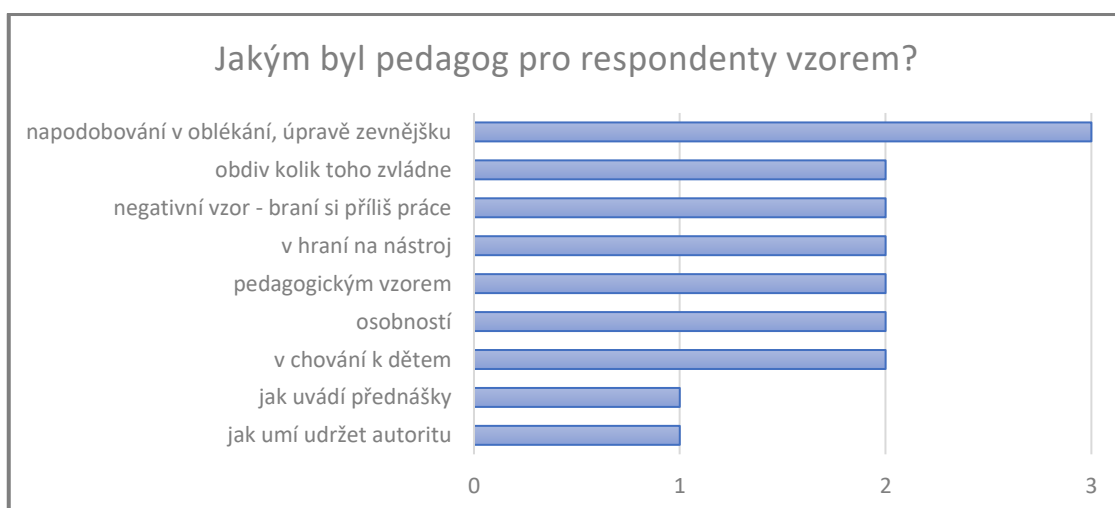
V šesti případech respondenti k této otázce uvedli, že jim byl pedagog postupem času až přítelem a jejich vztah že byl pozitivní. Zároveň ale dodávali, že respektovali hranice vztahu žák a učitel a respektovali pedagogovu autoritu. Často jim byl rádcem a jejich vztah byl přátelský. Dva respondenti uvedli, že jim pedagog v některých situacích až zastoupil roli rodičů.

Graf č. 10: Jaký byl vztah respondentů s pedagogem

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?“

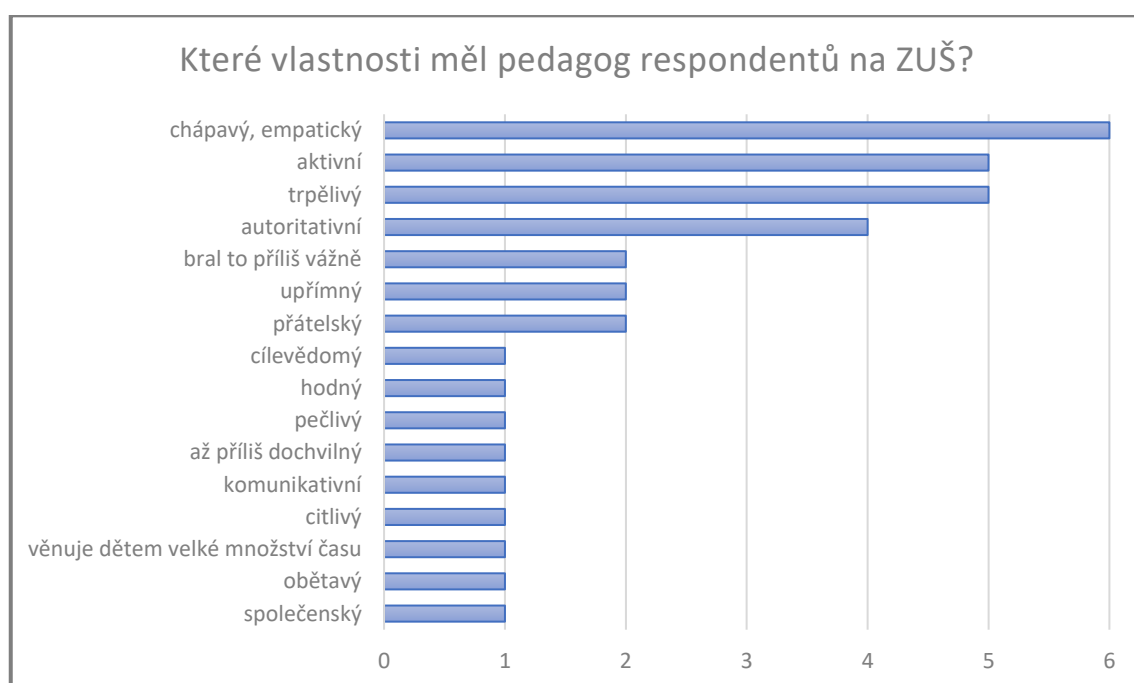
K této otázce vyplynula spousta odpovědí. Tři respondenti se shodli v napodobování pedagogova stylu oblékání, úpravě zevnějšku. Dva obdivovali, kolik práce jejich pedagog zvládl a zároveň si ho v tom samém brali jako negativní vzor, že takto by jednou pracovat nechtěli. Další dva respondenti zmínili, že jim jejich pedagog byl vzorem v hraní na hudební nástroj, pro jiné dva je pedagogickým vzorem doposud. Dva oceňovali osobnost svého bývalého pedagoga, a způsob, jak se choval k dětem. Jeden zmínil vystupování na veřejnosti a uvádění koncertů a přednášek a udržení si autority.

Graf č. 11: Jakým byl pedagog pro respondenty vzorem

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?“

Nejčastější pozitivní vlastnosti pedagogů ZUŠ k této otázce byly jmenovány, že byl chápavý, empatický, aktivní, trpělivý, autoritativní, upřímný, přátelský, cílevědomý, hodný, pečlivý, komunikativní, citlivý, věnoval dětem velké množství svého času, měl o své žáky opravdový zájem, byl spravedlivý, vyrovnaný, obětavý a společenský. Z negativních ve dvou případech respondenti zmínili, že hraní na nástroj bral pedagog příliš vážně a vytvářel velký tlak na děti. Jeden zmínil přehnanou dochvilnost, takže byli žáci nuceni být všude s velkým časovým předstihem. Také bylo zmíněno, že byl stereotypní ve výběru skladeb a soutěží, kterých se se žáky zúčastňoval. Někteří by chtěli více porozumění a pochopení, zároveň ale dodávali, že i pedagog nemusí mít svůj den.

Graf č. 12: Které vlastnosti měl pedagog respondentů na ZUŠ

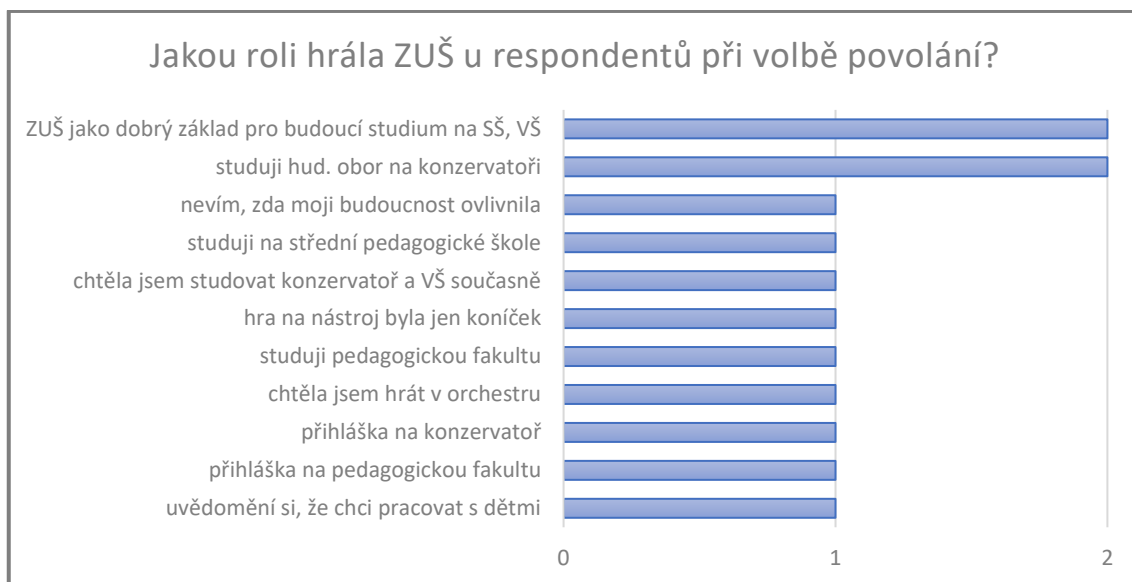
Vyhodnocení výzkumné otázky č. 4 „Jaké vztahy si utvářeli žáci mezi sebou a s učitelem na ZUŠ?“

Vztahy mezi žáky se v ZUŠ utvářejí nejčastěji uvnitř jednotlivých oborů a poté ve skupinových výukách. Žáci se na skupinové výuky těší a další spoluhráče vítají jako příjemné zpestření. Vztahy s pedagogy jsou ve většině případů pozitivní, během let, kdy žák dochází do ZUŠ, se se svým učitelem stávají až přáteli.

Výzkumná otázka č. 5: „Jak byli žáci ovlivněni ZUŠ při výběru svého budoucího povolání?“

Vyhodnocení otázky z rozhovoru: „Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodoval(a) o volbě povolání?“

Na tuto otázku sedm z deseti respondentů odpovědělo, že o studiu uměleckého oboru alespoň uvažovali. Na konzervatoři svůj hudební nástroj studují dva z nich, další jeden respondent zkusil přijímací zkoušky na konzervatoř. Školu s pedagogickým zaměřením studují dva respondenti, další jeden má podanou přihlášku. Dva z nich od malička považovali hraní na nástroj v ZUŠ jako dobrý základ pro svá budoucí studia. Jeden respondent neví, zda ho ZUŠ mohla ve výběru budoucího povolání nějak ovlivnit a jeden bral hru na nástroj jen jako svého koníčka.

Graf č. 13: Jakou roli hrála ZUŠ u respondentů při volbě povolání

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 5 „Jak byli žáci ovlivněni ZUŠ při výběru svého budoucího povolání?“

Je až překvapujícím zjištěním, kolik respondentů studujících hudební nástroj v ZUŠ, pokračuje ve studiu svého hudebního nástroje nebo studuje školy s pedagogickým zaměřením (SŠ či VŠ). Pouze jeden respondent neví, zda jeho budoucnost ZUŠ ovlivnila a jeden bral hru na nástroj jen jako svého koníčka. Musíme brát v potaz, že k absolutoriu v ZUŠ dojde jen určité množství dětí, které na nějaký hudební nástroj začnou hrát. Pokud

žák na ZUŠ stráví devět až čtrnáct let, je jisté, že má hru na svůj hudební nástroj opravdu rád a o nějakém navazujícím studiu alespoň uvažuje. Z této výzkumné otázky vyplývá, že studium hudebního nástroje v ZUŠ má na své žáky a absolventy ve volbě svého budoucího povolání velký vliv.

8 DISKUSE

V rámci provedeného kvalitativního výzkumu byly zjištěny výsledky, které jsou překvapující i očekávané. Rozhovory byly z audionahrávky přepsány, odpovědi jsou neupravené a nestylizované. V této práci byly stanoveny tři cíle, které se nyní budu snažit za pomoci položených výzkumných otázek shrnout. Úroveň respondentů ve hraní na nástroj byla různá, liší se i náročnost hraní na jednotlivé nástroje a časové požadavky na domácí přípravu žáků. Jsou to žáci pěti různých učitelů a každý učitel se ke svým žákům chová svým specifickým způsobem. Někteří učitelé se častěji zúčastňují akcí školy, posílají své žáky do různých soutěží, někteří méně. To se poté odráží např. v míře stresu, který je na žáky těmito akcemi kladen. Respondenti jsou z rozdílných rodinných poměrů, každý nástroj je jinak drahý, takže se liší i finanční nároky na rodiče, kteří hudební nástroje svým dětem pořizují. Také Hájek, Hofbauer, Pávková (2010, s. 7), popisují, že finanční stránka může být důvodem, kdy se volnočasové aktivity stávají finančně nedostupnými a volný čas jedinců je poté o kvalitní aktivity ochuzený.

První výzkumná otázka přinesla odpovědi, že ZUŠ ovlivňovala volný čas svých žáků zásadně. Pravidelné hodiny s vyučujícím, nutná domácí příprava, častá veřejná vystoupení, u starších žáků skupinové hodiny komorních her, orchestrů a sbor navíc. Trávili v ZUŠ spoustu svého volného času a všichni uvedli, že to byl dobrý způsob, jak trávit volný čas. Do ZUŠ přicházejí rodiče s dětmi, kteří mají rádi hudbu a jsou si vědomi, že učení se hře na nástroj budou muset nějaký svůj volný čas obětovat. V období mladšího školního věku měli všichni respondenti ještě další kroužky a zájmy, ale postupem času už nebylo časově udržitelné mít volnočasových aktivit několik, takže postupně své aktivity ubírali. I Sak a Saková (2004) popisují, že pro mládí je charakteristická větší zájmová pluralita a že jen v dětství je jedinec schopný věnovat se širokému spektru aktivit.

Z další výzkumné otázky vyplynulo, že respondenti nejvíce oceňují přínos ZUŠ v získávání zkušeností a jejich práci s nervozitou. V ZUŠ se s pocity nervozity žáci setkávají často. Veřejná vystoupení, účast na soutěžích, porovnávání žáků mezi sebou, ale také pouhý příchod do hodiny, na kterou není žák dostatečně připraven a konfrontace s učitelem tváří v tvář, vystavuje žáka vnitřnímu tlaku, s kterým se musí naučit pracovat. V ZUŠ je jedinec sám za sebe, neschová se do třídy plné dětí, jako v ZŠ. Respondenti dále

oceňovali nutnost pravidelných příprav na hodiny, kdy tato pravidelnost je učila disciplíně a trpělivosti a vyrovnat se s tím, že nejde vše hned, jak by si přáli. Velkým přínosem, který ZUŠ respondentům dala, byla možnost sebevyjádření, seberealizace, učení se sebehodnocení a přijímání kritiky. Pávková, Pavlíková, Hrdličková (1999) také popisují, že úspěchy, které zájmové činnosti přinášejí, také seberealizaci a příležitosti k sebehodnocení, jsou velice důležité. Respondenti uváděli jako přínos ZUŠ, že jim hudební nástroj pomohl, když měli špatnou náladu, např. si sami skládali vlastní hudbu. Ve velké nevýhodě byli dojíždějící žáci. Popisovali, že v den, kdy měli hodinu v ZUŠ, se velmi špatně stravovali, nestihli žádnou fyzickou aktivitu na čerstvém vzduchu, na chodbě ZUŠ si vypracovávali domácí úkoly do školy a domů přijížděli velmi pozdě. Chyběla jim fyzická aktivita, kterou by vykompenzovali dlouhé sezení ve škole. Pávková, Pavlíková a Hrdličková (1999) uvádějí, že pohyb a pobyt na čerstvém vzduchu je velmi důležitý pro zdraví jedinců. Aby byl podpořen zdravý tělesný a duševní vývoj dětí a mládeže, je nutné střídání různých činností, duševních a fyzických, střídání práce a odpočinku, činností organizovaných či spontánních.

K otázce motivace respondenti nejčastěji odpověděli, že měli rádi kolektiv pedagogů a dětí na ZUŠ. Rádi se zúčastňovali akcí školy a soutěží, a to hlavně z důvodu setkání se s ostatními žáky mimo budovu školy, v jiné, a to hlavně uvolněnější situaci, než bylo setkávání se v ZUŠ. Respondenty k činnosti na ZUŠ a dobrým výkonům také motivovaly skupinové hodiny, např. hra v malých komorních uskupeních, v souborech, čtyřruční hra na klavír nebo zpěv ve sboru, kde si mezi sebou vytvářeli přátelské vztahy. Respondenty motivovaly jejich výsledky, touha zlepšovat se, dobré hodnocení a také překonávat sebe sama. Objevila se i motivace, kdy bylo pro respondenta důležité nezklamat svého učitele nebo např. rodiče, kteří ho ve hře na nástroj podporovali a respondent si toho velmi vážil. Franclová a Bártová (2009) popisují tři zdroje motivace, tři potřeby, které můžeme u dětí ovlivňovat. Potřebu poznávací, sociální a výkonovou. Ideální je zjistit, která potřeba je u žáka dominantní a s tou pracovat a ostatní potřeby dále rozvíjet. U našich respondentů se nejčastěji projevila potřeba výkonová, kdy např. díky soutěžím a systematické přípravě na ně, se velmi viditelně posouvali kupředu, mnohem více se naučili, byli vystaveni velkým stresům, ale velmi často obdrželi zpětnou vazbu a dobré hodnocení. Druhá nejdůležitější byla potřeba sociální, kdy pro ně bylo významné sociální

klima ZUŠ, jaký vztah měli se svým učitelem, jak se k nim chovali jiní učitelé ZUŠ a jaké si vytvořili přátelství s jinými žáky. Důraz na zajímavé aktivity, užití různých atraktivních metod, to vše patřící do poznávacích potřeb, se ocitlo až na třetím místě.

Z výzkumné otázky týkající se vztahů žáků ZUŠ mezi sebou jsme se dozvěděli, že si vzájemná přátelství vytvářeli rádi, jsou za ně vděčni doposud, většina jich přetrvává i mimo ZUŠ a některá jsou pevnější než např. přátelství mezi žáky ze školy. Na otázku, zda řešili rozdíly, které mezi nimi byly, ať už z jakých pocházejí materiálních poměrů, jak se oblékají apod., respondenti nejčastěji odpovídali, že nic takového neřešili. Zmínili dvě věci, kterých si všímali. První byl rozdíl v kvalitě hudebního nástroje, na který hráli a druhý, jak podporují jiné děti jejich rodiče. Řešili, zda se rodiče jiných dětí zúčastňují vystoupení, jak často chodí do ZUŠ, jak si povídají s pedagogem. Situace respondentů byla různá. Odpověď jednoho respondenta, kterého rodiče podporovali velmi a na jeho vystoupení chodila téměř celá rodina, byla, že by byl radši, kdyby na koncerty přicházelo méně lidí z jeho rodiny. Odpověď jiného, kterého taktéž rodiče velmi podporovali, byla, že jim za mnoho vděčí, a o to více se snaží a nechce je zklamat. Odpověď třetího byla, že by si přál, aby jeho hraní na hudební nástroj rodiče alespoň trochu zajímalo a aby ocenili jeho práci. Co se týká vztahů s pedagogy, více než polovina respondentů uvedla, že byl jejich vztah s pedagogem pozitivní. Stejný počet uvedl, že měli s pedagogem až přátelský vztah, ve kterém ale stále respektovali hranice vztahu učitele a žáka a respektovali učitelovu autoritu. Hájek, Hofbauer a Pávková (2010) popisují, že podmínkou úspěšné výchovy, je pozitivní vztah vychovávajícího a vychovávaného. Vychovatel bývá pro děti v rolích přítele, staršího kamaráda, rádce a také zástupce rodičů. Toto vše pedagogové ZUŠ pro respondenty byli. Byli pro své žáky vzorem, tři uvedli nápodobu ve stylu oblékání nebo úpravě zevnějšku, dva respondenti projevíli obdiv k tomu, kolik toho jejich pedagog zvládl, ale zároveň si ho brali za příklad, že by jednou tolik práce mít nechtěli. Dva v rozhovoru mluvili o tom, že jim byl jejich pedagog vzorem ve hraní na nástroj a dva mají svého bývalého učitele za pedagogický vzor. Respondenti také obdivovali svého pedagoga z lidského hlediska. Jedna respondentka byla delší dobu hospitalizována v nemocnici a v rozhovoru zmínila, že si velmi váží toho, že jí přišel učitel ze ZUŠ do nemocnice navštívit. Další respondentka uvedla, že se svému pedagogovi mohla svěřit i s věcmi, které nikomu jinému říct nemohla. Jedna respondentka uvedla,

že si se svým pedagogem musela za léta vztah vytvořit a nějaké věci si během let chození do ZUŠ ujasnit. S některými názory a způsoby výuky svého pedagoga nesouhlasila. Také Pávková, Pavlíková, Hrdličková (1999, s. 55) popisují, že vychovatel nebo vedoucí zájmových činností se může stát osobou, která se v době odpoutávání se od rodiny může stát dospívajícímu vzorem.

Poslední výzkumná otázka přinesla zajímavé a překvapivé odpovědi. Osm z respondentů v rozhovoru uvedlo, že o studiu uměleckého oboru alespoň přemýšleli. Dva z nich aktuálně svůj hudební nástroj na konzervatoři studují, další jedna respondentka má na konzervatoři přerušené studium. Dva respondenti studují školu s pedagogickým zaměřením a dva mají podanou přihlášku na pedagogickou fakultu. Jedna si v minulosti podala přihlášku a dělala přijímací zkoušky, bohužel neúspěšně. Zbylí dva respondenti studují zemědělskou fakultu a matematicko-fyzikální fakultu. Dva respondenti také uvedli, že už od malička brali ZUŠ jako dobrý základ pro své budoucí studium na SŠ nebo VŠ a jeden respondent v rozhovoru řekl, že si díky ZUŠ uvědomil, že chce v budoucnu pracovat s dětmi.

Z těchto odpovědí vyplývá, že ZUŠ má na své žáky až nečekaně velký vliv. Pokud žák v ZUŠ vydrží alespoň do prvního absolutoria (přibližně devátá třída ZŠ), často ho ZUŠ ovlivňuje i ve výběru jeho budoucího povolání. Pokud ve studiu svého hudebního nástroje nepokračuje na střední umělecké škole nebo na pedagogických školách, je i tak studiem v ZUŠ ovlivněn. A to výchovou ke společenskému chování, lásce k hudbě a hře na hudební nástroj, ke které chce případně vést i své děti.

ZÁVĚR

Ke zpracování bakalářské práce na téma „Vliv studia hry na hudební nástroj v ZUŠ na směřování žáků a absolventů“, mě přivedla skutečnost, že jsou na děti kladeny stále větší požadavky ve vzdělávání a již od malička jsou děti svými rodiči nuceni trávit svůj volný čas v několika různých volnočasových aktivitách. Přitom výběr správné volnočasové aktivity, s kterou koresponduje povaha dítěte a jeho opravdový zájem, je pro dítě výhodou. Takové aktivity se zúčastňuje rádo, nečiní mu problémy domácí příprava a tato práce mu následně přináší pozitivní výsledky.

Posláním učitelů Základní umělecké školy v Třeboni, o které je bakalářská práce, je vzdělávat zájemce o hru na hudební nástroj (případně zájemce o výtvarnou výchovu, taneční výchovu a literárně-dramatickou výchovu). Rozpoznávat výjimečně talentované jedince, kteří budou směřovat ke studiu na středních a vysokých školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a ke studiu na konzervatořích.

Cílem mé práce bylo odpovědět na výzkumný problém „Jaký přínos má ZUŠ pro děti, které chtějí hrát na hudební nástroj a jaký vliv má ZUŠ na směřování jejich dalším životem“, prostřednictvím stanovených cílů a výzkumných otázek.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že ZUŠ své žáky rozvíjí v hudebním vzdělání a hře na hudební nástroj, ale je také pro žáky důležitým sociálním prostředím, kde jsou si žáci jisti a kde si vytváří sociální vazby, které jim po léta přetrvávají. Žáci se zde učí komunikaci, systematické práci, získávají cenné zkušenosti do života, díky kterým si uvědomují vlastní hodnoty a utvářejí si vlastní názor na svět. Vytvářením pozitivního vztahu s jejich učitelem získávají rádce a průvodce obdobím jejich dospívání, v některých případech až zástupce rodičů a přátele.

Z výzkumného šetření dále vyplynulo, že ZUŠ má velký vliv na své žáky v dalším směřování jejich životů. Studium v ZUŠ žáky významně ovlivňuje ve výběru jejich dalšího studia a volbě povolání. Absolventi ZUŠ často směřují na pedagogické školy nebo pokračují ve studiu svého hudebního nástroje. Žáci, kteří nakonec svůj obor nestudují na konzervatořích nebo na pedagogických fakultách, jsou studiem v ZUŠ ovlivněni minimálně v lásce k hudbě a umění jako takovému. Po letech strávených v ZUŠ si už svůj život bez hudby neumějí představit.

Výsledky, které jsou v této bakalářské práci uvedeny, potvrzují, že Základní umělecká škola je instituce, která má v systému škol své důležité místo. Má velký přínos pro děti, které se chtějí v hudbě vzdělávat, studium v ZUŠ obohacuje životy jejich žáků a přináší možnosti realizace žákům v jejich současném i budoucím životě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BOŘEK, Lubor. *Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. ISBN 978-80-87000-37-3.

HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HOFBAUER, Břetislav a Michal KAPLÁNEK. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti – čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

PŘADKA, Milan. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2033-4.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. doplněné vydání. Brno: Print–Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

Vývojová ročenka školství 2007/2008–2017/2018: Vývoj školských zařízení a škol pro mimoškolní vzdělávání. *Www.msmt.cz* [online]. [cit. 2020-06-30].

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1: Seznam respondentů	33
Graf č. 1: Jaké bylo spektrum volnočasových aktivit respondentů	36
Graf č. 2: Jak respondenti hodnotili způsob trávení volného času na ZUŠ.....	36
Graf č. 3: Jakými způsoby respondenty rozvíjela ZUŠ	38
Graf č. 4: Jaké pocity respondentům přinášelo chození do ZUŠ	39
Graf č. 5: Jakým způsobem respondentům pomohla ZUŠ.....	39
Graf č. 6: Jaká byla motivace respondentů k chození do ZUŠ	41
Graf č. 7: Jak v respondentech vzbuzoval zájem o hraní pedagog	41
Graf č. 8: Jak rozvíjeli pedagogové na ZUŠ potřeby respondentů (poznávací, sociální, výkonové).....	42
Graf č. 9: Jaké byly vztahy respondentů a ostatních žáků na ZUŠ.....	43
Graf č. 10: Jaký byl vztah respondentů s pedagogem	44
Graf č. 11: Jakým byl pedagog pro respondenty vzorem	44
Graf č. 12: Které vlastnosti měl pedagog respondentů na ZUŠ.....	45
Graf č. 13: Jakou roli hrála ZUŠ u respondentů při volbě povolání	46

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Struktura rozhovoru s žáky a absolventy ZUŠ

Příloha č. 2: Rozhovory s respondenty

Příloha č. 1

Struktura rozhovoru s žáky a absolventy ZUŠ

- 1) Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?
- 2) Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodil(a) do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?
- 3) Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?
- 4) Jak bys hodnotil(a) tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?
- 5) Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?
- 6) Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byl(a) malý(á)?
- 7) Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?
- 8) Jak jsi zvládal(a) střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, sport x příprava do školy)? Jaký byl tvůj režim dne?
- 9) Jak jsi vnímal(a) vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímal(a) rozdíly?
- 10) Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?
- 11) Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?
- 12) Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)?
- 13) Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?
- 14) Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?
- 15) Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?
- 16) Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?
- 17) Jak se ti změnily (vyhranily) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?
- 18) Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?
- 19) Jaký byl tvůj vztah s pedagogem na ZUŠ? Mohl(a) bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádcem, nebo např. zástupcem rodičů?
- 20) Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?
- 21) Jaký je tvůj vztah ke svému hudebnímu nástroji nyní?
- 22) Jaký je tvůj vztah s tvým pedagogem nyní?

Příloha č. 2

Rozhovory s respondenty

Rozhovor Beáta

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Vnímám, že mě to naučilo disciplínu a odpovědnost za to, co dělám. Už jen ta povinnost, pravidelně do hudebky chodit. A potom, že jsem já sama věděla, že mám něco dělat, připravovat se, sama si najít čas a jít doma hrát.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- Nejspíš by asi byl volný. Určitě by nebyl naplněný jiným kroužkem. Nejspíš bych si více četla.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Převažovala radost, ale byl i stres z koncertů, soutěží a závěrečných zkoušek.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Já myslím, že to byl dobrý způsob. Sice to byla povinnost, ale zvolila jsem si jí sama. Víc mě bavily takové ty skupinové aktivity, hraní v komořinách, v dechovce. Ale třeba sólové hraní, cvičení stupnic a etud, to bylo náročné.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Ráda jsem si četla, trochu jsem hrála na klavír, šla ven se psem. S klubem Pathfinder jsem v létě jezdila na tábor, to jsou vlastně takové věřící skauti.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- Při škole byly nějaké kroužky, sportovní kroužek, keramika (tam jsem taky chodila), výtvarný kroužek, modelování atd., gymnastika, náboženství a ZUŠ, když jsem čekala na odpolední vyučování, chodila jsem do družiny.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Dělala jsem, co jsem měla ráda, hrou na flétnu jsem projevovала sama sebe, také sebehodnotit jsem se v ZUŠ učila hodně. Hledala jsem si vlastní názor na život a na svět, ve hře na hudební nástroj si každý může najít to své.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, sport x příprava do školy)? Jaký byl tvůj režim dne?

- S režimem dne to bylo náročné. Jsem dojíždějící, takže to pro mě znamenalo ráno odjet do školy a víceméně večer, třeba v šest hodin, se vrátit domů. Jedla jsem párky v rohlíku na chodbě v ZUŠ, to bylo super, ale ne zdravé. Takže ani vyvážení duševních a fyzických aktivit, zařazení pohybu na čerstvém vzduchu, moc nešlo.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- V rozvíjení vztahů s ostatními dětmi hodně pomáhaly skupinové hodiny. Rozdíly mezi dětmi jsme nijak nepozorovali, byly to děti, kterým se rodiče věnovali, materiální věci jsem neřešila. Sociální prostředí na ZUŠ jsem měla ráda, byl to jeden z důležitých důvodů, proč jsem na ZUŠ ráda chodila. I vztahy s učiteli byly přátelské. Třeba, když jsem měla jít za jiným učitelem, tak i přesto, že jsem ho třeba neznala, tak jsem se ho nebála. Měla jsem pocit, že když učí na hudebce, že prostě musí být hodný.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- No, nebyl na takové věci čas. A já mám výhodu, že pocházím ze slušné rodiny, jsme věřící, tak by mě asi takové věci dělat ani nenapadly. Toleranci jsme se učili na ZUŠ přirozeně. V malém prostoru s několika různými dětmi, některé živé, jiné klidné, některé šikovnější, jiné slabší, museli jsme se přizpůsobit jeden druhému.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Já jsem chtěla na ZUŠ chodit sama od sebe, bylo to něco, co jsem opravdu měla ráda. Měla jsem ráda ten kolektiv učitelů a vytvořila jsem si tam kamarády. Součástí chození na ZUŠ ale byly pravidelné soutěže, a ty jsem ráda neměla. Ale byla to i tak cenná zkušenost do života, vystoupit před lidmi, před kterými nechci, že mám jen jeden pokus, který se povede nebo nepovede, srovnat se se spravedlivým nebo méně spravedlivým hodnocením.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)?

- Hraní na flétnu mě opravdu bavilo. Učila jsem se nové věci a jak lépe zacházet s nástrojem. Nebylo to jen povinné vystupování na koncertech, byly to i fajn akce různě po městě, v Třeboňských lázních s komořinou, dechovkou. Byla to i zábava. Nemám pocit, že bych byla o něco ochuzena.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- U mě ho vzbuzovat nemusel, hrála jsem ráda, do ZUŠ jsem chodila ráda.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Pamatuji si pro mě významný okamžik, když jsem dostala novou flétnu. Vzdělávání na ZUŠ a jeho smysl a přínos pro mě jsem určitě začala chápat až později. V tomto nízkém věku jsem se naučila, co jsem se naučit musela. Z hodnocení si pamatuju, že jsem buď dostávala jedničky nebo nic, takže to mě nijak netraumatizovalo.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- Bývala jsem drzá, to si opravdu pamatuju. Když se mi něco nelíbilo, dávala jsem oči v sloup. Že se mi něco nelíbí, jsem dávala velmi najevo. Přesto jsem ale učitele brala jako autoritu, přijímala jsem je, jací jsou a že je nezměním. Dobře jsem se v tomto věku učila, to se odráželo i ve flétně. Sem tam mě přepadala doma taková ta zasněnost, místo abych dělala, co bylo potřeba.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- V konečném výběru povolání už ZUŠ žádnou roli nehrála, ale když jsem byla menší, tak se mi líbila představa, že bych jednou třeba hrála v orchestru, například divadelním nebo například v muzikále. Ale neměla jsem pro to odvalu a myslela jsem si, že bych se tam nedostala. Ale toto byl můj sen, no.

17. Jak se ti změnilo (vyhranily se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- U mě se nic v průběhu let nezměnilo. Dál jsem pokračovala ve flétně a ráda si četla.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Byl trpělivý, hodný, měl pochopení, byl aktivní a cílevědomý. Nebyl sice detailista, ale měl jasnou představu cíle práce, takže pokaždé našel něco, co by se dalo zlepšit. Autoritativní byl jen tehdy, když to bylo potřeba.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádcem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Náš vztah byl pozitivní, něco jako zástupce rodičů asi. Ale hranice našeho vztahu byla jasná a respektovala jsem jeho formální autoritu.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Musím říct, že mi můj učitel na ZUŠ ani nebyl vzorem v tom, co všechno zvládl zahrát, ale spíše tím, jaký to byl člověk. Tím, že to byl příjemný, vyrovnaný, schopný komunikovat a něco nás při tom naučit, než že by byl virtuóz. Tendence napodobovat ho jsem asi neměla.

21. Jaký vztah máš teď k flétně?

- Je dobrý, občas si zahraji, cvičím s bratrem na flétnu, hraji na pohřbech.

22. Jaký je tvůj vztah s paní učitelkou nyní?

- Také je dobrý, ale sama je neoslovuju, jen když se potkáme třeba na koncertě.

Rozhovor Anna:

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Pro mě bylo nejdůležitější, že jsem se učila komunikovat s lidmi. Ať už při setkávání se s ostatními učiteli, nebo při koncertech, také komunikace s lidmi z jiných ZUŠ. Účastnila jsem se hudebních kurzů v Chotěboři, nebo na Třeboňských letních setkáváních, tam byli úplně jiní profesoři, musela jsem se učit komunikovat, vycházet s nimi. Také během let mi čím dál tím víc o to hraní šlo, cítila jsem zodpovědnost, byly pro mě důležité výsledky, bylo pro mě důležité, aby byla vidět ta práce za tím, že jsem se někam posunula. Musela jsem se učit pracovat s nervozitou, protože jsem i často zažívala stavy, kdy jsem si i kolikrát říkala, že na to podium nepůjdu.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- Nejspíš bych se více věnovala sportu, hrála jsem dřív volejbal a potom už na něj nezbýval čas, tak asi tomu volejbalu. Možná bych více četla. Ale asi bych si nenašla jinou aktivitu, které bych věnovala stejné množství času.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Nejvíce radost, dále jsem cítila zodpovědnost. Věnovala jsem tomu spoustu času, tak jsem se snažila co nejvíc, aby ta práce měla smysl.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Mně hudba dělá radost, ráda jsem si vždycky zpívala, na nástroj hraju ráda, takže pro mě jednoznačně dobrý.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Moc toho nebylo. Takže hlavně ZUŠ, ve škole jsem aktivně hrála volejbal, od první třídy jsem chodila do družiny, na sborový zpěv a na sportovní hry, ale moc aktivit jsem neměla a už vůbec ne takové, kterým bych věnovala tolik času jako ZUŠ.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- Když jsem byla malá, tak u nás ve Velenicích byla k dispozici ZUŠ, kde se učil jen akordeon, violoncello a klavír. Pamatuju si kroužek sportovních her, malování, keramiky. Později, když jsem přešla do školy do Třeboně, tak tam byl Skaut.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Mám pocit, že jsem se mohla skrz hudbu vyjádřit. Vybírala jsem si skladby, které mi byly blízké, ve kterých jsem mohla projevit vlastní pocity a nálady. Mívali jsme víkendové přehrávky a tam každý musel někoho hodnotit, nebylo lehké si zvyknout poslouchat cizí hodnocení, někdy se mě třeba i dotklo. Díky akordeonu jsem se potkala se spoustou lidí, znám jejich názory a díky tomu jsem si sama uvědomila, jaké chování lidí se mi nelíbí a jakého si u lidí vážím.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, pohyb na čerstvém vzduchu)?

- Je pravda, že někdy jsem se musela víc věnovat nástroji, než že bych trávila čas venku. Ale snažila jsem se občas dostat ven, třeba se projet na kole, kde nikdo není, kde nemusím na nic myslet, kde si můžu odpočinout.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- Vztahy mezi dětmi byly přátelské. Většinou se děti znaly i jinak než ze ZUŠ. Panovala mezi nimi skvělá nálada a i spolupráce. Samozřejmě každé dítě mělo malinko jiné rodinné zázemí. Což se ukazovalo jen při kvalitě nástroje, jinak tím děti netrpěly. Nějakou závistí atp.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Myslím si, že vliv ZUŠ na toto u dětí má. Ta pravidelná činnost, příprava na hodiny, vystupování, že už potom děti na něco takového nemůžou mít ani čas.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Pro mě asi paní učitelka, mám s ní hodně dobrý vztah a nikdy jsem se nebála tam jít. Samozřejmě hraní na akordeon mě samo o sobě bavilo, to pro mě bylo nejdůležitější, ale měla jsem na ZUŠ ráda i kolektiv.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)?

- Paní učitelka měla skvělé výsledky ve svém učení, naučila nás hrát opravdu dobře. Účastnili jsme se spousty vystoupení po Třeboni a okolí při všech možných akcích během roku, hráli jsme v akordeonovém souboru, jezdili jsme po soutěžích, nějaké soutěže organizovala samotná naše ZUŠ. Myslím, že jsme byli rozvíjeni dostatečně.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- Paní učitelka, už tím, jaká je osobnost, jak s námi jednala, jak se k nám chovala, tak to vyplynulo samo. Já jsem si s ní vytvořila skvělý vztah, nutit do hraní mě nemusela, ale měla jsem potřebu, za to, jaká ona k nám je, se jí tou prací odvděčit.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Pamatuji si, že jsem byla ráda, že už umím číst, že mi nikdo jiný nemusí číst, co mám zapsáno v žákovské, že mám cvičit. Moje první paní učitelka hodně dbala na znalosti hudební nauky, dávala nám klidně dvojky, trojky, žádné smilování. Důležité pro mě bylo, když jsem v páté třídě začala jezdit do souboru do Třeboně, kde jsem poznala to prostředí třeboňské ZUŠ, které mě velmi namotivovalo pracovat na sobě víc.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- Když jsem za něco byla kritizovaná, pobřečela jsem si, protože mi bylo líto, že to neumím. Občas jsem se sekla, trochu se urazila, že tedy dál hrát nebudu, když mi to tolik nejde. Ale myslím, že to je normální. Přišly i nějaké chvíle nesoustředění, zasnění, nějaké první lásky, které jsou přednější než nějaké hraní.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- Určitě mi pomohla v uvědomění si, že chci pracovat s dětmi. Podala jsem si přihlášku na pedagogickou fakultu. Na ZUŠ jsem párkrát vedla akordeonový soubor, který mi dal nějaké zkušenosti a k dětem jsem získala bližší vztah.

17. Jak se ti změnilo (vyhranilo se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Já jsem toho neměla moc už jako malá, takže se mi zájmy moc nezměnily. Volejbal si zahraju jen příležitostně s partou kamarádů.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Paní učitelka je společenská a velmi přátelská, a hlavně hodně trpělivá. Je obětavá, dětem věnuje veliké množství času a chová se k nim moc hezky. Umí se vcítit do nálady dětí, je citlivá a komunikativní. Z negativních asi jedině, že je až příliš dochvilná, všude jsme museli být s dvouhodinovým předstihem. Tím, jak je pečlivá, tak vyžaduje, abychom byli už v klidu připravení, měli odcvičeno předem a potom měli čas na odpočinek. Pro dojíždějící to bylo problematické.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádcem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Náš vztah byl pozitivní, byla mi jak přítelem, tak rádcem, takovou mušličkou, která vyslechne, co nikomu jinému nechci říct.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?
- Byla mi vzorem v jejím chování k dětem, v tom, jak s nimi pracuje, jakou má trpělivost. Beru si jí za vzor a napodobovat jí chci hlavně v jejím chování.
21. Jaký vztah máš teď ke hraní na akordeon?
- Hraju si pro radost písničky. Beru to jako oddech od školy, od učení.
22. Jaký vztah máte s paní učitelkou nyní?
- Občas si zavoláme, napíšeme email, v kontaktu jsme a chci s ní být i nadále.

Rozhovor Cyril:

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?
- Já jsem asi tenkrát nejvíc byl rád za to, jak mě ZUŠ rozvíjí po té hudební stránce, ať už v mém případě v akordeonu a také v hudební nauce. Měl jsem rád publikum a užíval jsem si hraní před lidmi. Díky vystupování na veřejnosti jsem potom ani neměl strach mluvit před spolužáky ve třídě, prezentovat projekt, učila mě dobře se vyjadřovat. Už od mala hrávám v domově seniorů, tam vystupuji s věcmi, které ze ZUŠ nemám, takže tam je nutné i moje samostudium.
2. Jak bys měl naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodil do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?
- To je těžké říct. Možná bych měl víc kamarádů, měl bych na ně víc času. Když bych nechodil do ZUŠ, asi bych nebyl tolik zodpovědný, možná bych byl víc oblíbený i ve třídě, trávil bych s nimi víc času, třeba venku. Později bych se asi více věnoval počítačům.
3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?
- Akordeon byl jedna z mála věcí, co mě bavily, takže mně to přinášelo radost.
4. Jak bys hodnotil tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?
- Já jsem trávil hodně svého volného času v ZUŠ. Dostával jsem hodiny navíc, často jsem hrával na vystoupeních, byl to takový můj druhý domov. Takže pro mě to byl dobrý způsob trávení volného času, byl jsem tam rád. Ale samozřejmě byly dny, kdy jsem tam

jít nechtěl. Já mívám takové cykly, mám dny, kdy cvičím třeba 8 hodin denně a vůbec mi to nedělá problém a potom dny, kdy se mi cvičit nechce.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Už od základní školy jsem knihomol, takže volný čas jsem trávil s knížkou, také mě hodně ovlivnily počítače. Sport jsem žádný nedělal, chodil jsem jen do školní družiny.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byl malý?

- Já jsem se o jiné aktivity moc nezajímal, rodiče mě vedli, že čím víc aktivit člověk má, tím míň je dělá poctivě.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Využíval jsem zkušeností ze soutěží, z vystupování, zkušeností s trémou. Jezdil jsem do zahraničí, učil jsem se používat cizí jazyk, učil se hrát dechovky, s kterými doteď vystupuji. Učil jsem se hodnotit svůj výkon, pochvalu od paní učitelky jsem samozřejmě měl rád, ale bylo třeba hledat i chyby a potom na nich pracovat.

8. Jak jsi zvládal střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, sport x příprava do školy)? Jaký byl tvůj režim dne?

- Vždy jsem byl cvičením na nástroj zaměstnaný hodně, na sport nejsem, já vypínám a relaxuji pomocí počítačových her. Režim dne jsem mít uspořádaný musel, přišel jsem ze školy, dal jsem si hodinu pauzu a potom šel aspoň na hodinu cvičit na akordeon nebo jsem šel do ZUŠ.

9. Jak jsi vnímal vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímal rozdíly?

- Já jsem vztahy dětí na ZUŠ řešil docela často, my jsme na oddělení byli výborný kolektiv, ale časem začala rivalita např. kvůli soutěžím, kdo pojede, kdo nepojede. Asi všude je závist, u nás se řešilo, které dítě má jaký nástroj, tyhle rozdíly byly hodně vidět. Ale vzpomínám na ZUŠ s tím, že jsme měli dobré vztahy.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Myslím si, že více než na tom, co člověk studuje, závisí na tom, jak ho podporují rodiče. Může být šikovné dítě, na ZUŠ vynikat, přijde na konzervatoř dál od rodičů, chytí se špatné party a skončí po hospodách. Oproti tomu horší žák podporovaný rodinou, který se bude držet nástroje, ten potom může vyniknout mnohem víc. Já měl zkušenost ve škole až se šikanou od spolužáků, měl jsem radost ze svých výkonů, chlubil jsem se učitelům, ti mě měli rádi, ale spolužákům to vadilo.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Moje motivace byla alespoň vyrovnat se starším žákům v akordeonové třídě, kteří hráli líp, udržet se stále mezi těmi lepšími. Hrála u mě roli také oblíbenost u učitelů na ZŠ, spočítal jsem si, jaké výhody mi ta oblíbenost přináší. Další motivace byla nezklamat, hlavně rodiče, paní učitelku a potom lidi, kteří mě obdivovali. Hudbu jsem měl rád, ale třeba o jejím studiu dál jsem jako malý neuvažoval. V páté třídě jsem se dostal na hudební kurzy k panu prof. Horákovi, kdy se mi to otočilo, ukázal mi jiné možnosti nástroje a dovedl mě až sem, na Pražskou konzervatoř.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)?

- Nejdůležitější bylo, že mě prostě to hraní na akordeon bavilo, že jsem opravdu hrál rád. Bavilo mě i prostředí ZUŠ, ti lidi tam. Často jsem jezdil na soutěže a samozřejmě důležité bylo i dobré hodnocení od paní učitelky. Nejlepší bylo, když mi třeba za dobrý výkon slíbila, že budu hrát nějakou skladbu, po které jsem toužil.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- Paní učitelka mi ukazovala směr, ukazovala důvody, proč vůbec hrát, proč to dělat, kam to můžu dovést.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Měl jsem vždy potřebu být mezi těmi lepšími a mrzelo mě, když jsem v nějakých momentech nebyl. Ale musím říct, že se mi spíše dařilo. Vztah s paní učitelkou na ZUŠ jsem už od začátku měl skvělý.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- V tomto věku já už jsem směřoval na konzervatoř, v patnácti letech jsem dělal přijímací zkoušky, takže nejdůležitější pro mě bylo, když jsem se tam dostal. Do té doby

jsem s akordeonem absolvoval spoustu soutěží, ve kterých se mi dařilo. S chováním jsem na ZUŠ problém neměl, žádné nespravedlnosti jsem nepociťoval. V jiných situacích, když na mě šel vztek, chuť se pohádat, snažil jsem se uklidnit a do hádky se nenechat vtáhnout. Víc jsem v tomto ohledu řešil ZŠ, kdy jsem se svými úspěchy byl trnem v oku spolužákům.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodoval o volbě povolání?

- O tom, co jednou budu dělat, jsem přemýšlel už jako malý. Chtěl jsem být doktorem nebo studovat přírodní vědy, pracovat se zvířaty, konzervatoř byla až ta poslední volba. Můj plán byl jít na víceleté gymnázium, ale všichni, včetně paní učitelky na ZUŠ, mi to rozmlouvali, ať se nezahlcuji učením, že na gymnázium můžu jít až po deváté třídě. Takže ZUŠ sehrála důležitou roli, všichni ve mně viděli potenciál s akordeonem a nechtěli, abych si to zhatil zbytečně náročným učením na gymnáziu. Do toho ty hudební kurzy, které mě chytly a bylo jasno.

17. Jak se ti změnil (vyhranily se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Měl jsem vlastně jen ten akordeon a ten mi i zůstal.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Paní učitelka byla vážně hodně trpělivá, naštvanou jsem jí za ty roky viděl třeba dvakrát. Až jsem někdy vážně obdivoval ten její klid. Vždy vše dokázala perfektně vysvětlit, vše říkala v klidu. Pro mě negativní maximálně bylo jen to, že byla na něco zvyklá, hrála s dětmi stejné skladby, jezdila jen na některé soutěže a já chtěl víc a nové věci. Ale tou trpělivostí je opravdu až obdivuhodná.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohl bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádčem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Náš vztah byl určitě pozitivní, až přátelský. Byla výborný pedagog, ohledně hraní jsme si povídali hodně. A jako člověk je bezvadná.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Je pro mě hlavně pedagogickým vzorem. Její práci s nejmenšími žáky, trpělivostí. Učím teď jednoho žáka a stále vzpomínám na to, jakým způsobem ona vede své žáky od začátku. Jdu podle jejího stylu, myslím si, že naučila opravdu hodně.

21. Jaký máš teď vztah ke hraní k akordeonu?

- Já jsem rád, že jsem si vybral studium na konzervatoři. Cvičím hodně, můj nový pan profesor je vynikající. Kolektiv tam je výborný, jsme všichni na stejné vlně.

22. Jaký vztah máte s paní učitelkou nyní?

- Teď u ní končí moje sestra, která také od září nastupuje na Pražskou konzervatoř, takže se ještě vidáme docela dost. Nechává mě hrát na přehrávkách, na koncertech v ZUŠ, občas si zahraju v souboru.

Rozhovor Dana

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Pracovala jsem na tom, jak zacházet s nervozitou, k tomu mi pomáhalo vystupování před lidmi. Rozhodně mě to vystupování dalo i sebedůvěru, pocit, že jsem v něčem dobrá. Lidem se má vystoupení líbila, měla jsem ze sebe dobrý pocit. Hodně jsem pracovala se sebou, musela jsem si sama zvyknout a oblíbit si styl operního zpívání, to mi nějaké roky trvalo. Také jsem si na jedné soutěži o sobě poslechla, že nemůžu dobře zpívat, že jsem na to moc silná, to byla další věc, kterou jsem se musela naučit v hlavě zpracovat.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- ZUŠ mi zabírala opravdu hodně času, měla jsem tam hodně kroužků. Kdybych nechodila tam, určitě bych všechen ten volný čas nenaplnila úplně. Asi bych měla míň zájmů. Ale asi bych se snažila ten čas rozložit do všech jiných směrů, mám ráda všechno, hudbu, malování, tancování.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Jak kdy, hlavně ze začátku. Střídaly se týdny, kdy jsem na sebe byla pyšná a týdny, kdy jsem tam nebyla ráda. Byly hodiny, kdy jsem odcházela z hodin s brekem, protože mi to nešlo.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Je to dobrý způsob, myslím si, že hudba k životu patří. Je skvělé, že si na ZUŠ každý může vybrat nástroj, jaký je mu blízký. Je to levné hudební vzdělání a zpěv asi úplně nejlevnější, zaplatí se školné a nemusí se pořizovat žádný nástroj. Myslím, že by si každý měl zkusit na nějaký hudební nástroj se naučit hrát. Ale ZUŠ jsem za způsob trávení volného času nepovažovala. Ve volném čase jsem si četla nebo jsem byla venku.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Na ZUŠ to byl zpěv, klavír, scénický tanec, výtvarná výchova, sbor a povinná hudební nauka. Dále jsem dělala gymnastiku, hrála jsem ochotnické divadlo a asi ve třinácti letech jsem začala chodit do Skauta. Já jsem se vždycky chtěla naučit co nejvíc věcí a ideálně za co nejméně peněz. Asi jsem si už jako malá uvědomovala, že tyto všechny moje aktivity stojí spoustu peněz. Takže každý další kroužek už jsem chtěla, abych finančně nějak zvládla sama. V páté třídě jsem přešla na víceleté gymnázium, tam jsme si s kamarádkami založily a capela soubor Sedmikrásky. Ten jsem jako jediná brala jako volnočasovou aktivitu, časem jsme ho otevřely i pro děti z gymnázia a vedly jsme ho.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- Kroužky, např. jazyky, na gymnáziu, tancování v Domě dětí a mládeže a samozřejmě ZUŠ.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Zpěvem jsem se projevovala, je to hodně výrazová činnost, tím jsem se realizovala. Vystupování a zpívání lidem jsem milovala, jen jsem se musela učit pracovat s trémou, mívala jsem velký strach, aby se mi to povedlo. Hodnocení paní učitelky občas bývalo hodně kritické a já se musela naučit ho přijmout a mít své zpívání i tak ráda. Díky zpěvu jsem se potkala se spoustou lidí, i s odborníky.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, pohyb na čerstvém vzduchu x ZUŠ)?

- Můj režim dne byl přesně naplánovaný. Měla jsem velký papír s rozepsanými aktivitami, kde a v kolik přesně mám být. Pohyb jsem v plánu zařazený také měla. Skaut mi moc pomohl s pohybem venku, odjeli jsme třeba na celý víkend pryč a byli venku. Jen jsem často přijela nemocná, a to se zase nelíbilo v ZUŠ.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- U nás ve zpěvu žádné rozdíly moc vidět nebyly, zvláště třeba ne materiální. Nic jsme k tomu nepotřebovali. Mně hodně pomohlo, že na zpěv chodila i moje kamarádka ze školy, se kterou jsme zpívaly duety.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Já si myslím, že děti, které by k nějakým negativním jevům měly sklony, by vůbec na ZUŠ nechodily. Ale když už tam to dítě chodí, tráví tam poměrně dost času, asi to mít vliv může. I učitel by si mohl všimnout, že se s tím dítětem něco děje.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Že jsem zůstala u zpěvu, bylo asi proto, že jsem měla výsledky. Často byly nějaké koncerty, soutěže, které mě posouvaly dál a na které jsem se těšila, že si je odškrtnu, že jsou splněné. Také pro mě bylo důležité, že jsem se na výběru repertoáru podílela i já. Velmi mě motivovaly hodiny na ZUŠ, kdy jsem zpívala tak, že se až třásly okenní tabulky, kdy jsem viděla, že je se mnou paní učitelka spokojená.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)?

- Bavilo mě zpívání ve sboru, v partě lidí, kdy jsem věděla, že ke mně vzhlíží menší děti. A na soutěže jsme jezdili docela často, stále bylo co dělat, co zlepšovat.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- Paní učitelka mě často povzbuzovala, že i když mi to právě nejde, že se nemám vzdávat. Motivaci od ní a povzbuzení jsem považovala za důležité.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Pamatuji si, bohužel, že jsem se občas na hodiny bála jít. Myslím si, že toto u malých dětí není nutné, měly by tam chodit rády. A ne odcházet s brekem z výuky. Ale nechci být nespravedlivá, často jsem odcházela z hodin s radostí, že mi to šlo a že mě to bavilo, že jsem na sebe byla pyšná.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- Paní učitelku jsem respektovala, ale měla jsem z ní opravdu strach, zvláště ze začátku. Byla to pro mě osobnost, kterou jsem uznávala, ale vyskytly se chvíle, kdy jsem s ní nesouhlasila. A paní učitelka asi byla jediná, kde se mi stalo, že jsem bouchla. Postavila jsem se jí a byla jsem na sebe potom hrdá. Bylo to pro mě období vyřikávání, jestli ten chci do budoucna chci dělat, nechci dělat, co se mi líbí a nelíbí, jak to zpívání vlastně má vypadat, proč to nezní tak, jak bych chtěla, aby to znělo. Paní učitelce jsem řekla, že si nepřeji, aby na mě křičela, že mi to prostě vadí, že se bojím a není mi to příjemné. Takže nějaká revolta proběhla, ale naštěstí dobrým způsobem. Kdybych se neozvala, asi bych nedošla tak daleko. A myslím si, že si mě i paní učitelka začala víc vážit. Také jí asi v ten moment došlo, že moc dalších tak šikovných dětí tam nemá a že mě nechtěla ztratit, potom mi i dala větší volnost v tom, co jsem chtěla dělat.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- ZUŠ v tom roli hrála. Ale měla jsem delší rozhodovací období, v kterém velkou roli ještě hrálo ochotnické divadlo, které mě hodně bavilo. Zkusila jsem přijímací zkoušky na konzervatoř do Brna, tam mi nakonec řekli, že mám špatnou techniku zpívání. To mi srazilo mou pýchu a tím jsem vlastně zájem o studium zpěvu uzavřela. Nakonec jsem asi ráda, že to tak dopadlo. Tím, že mi zpěv zůstal jako koníček, si zpívám ještě radši. Zjistila jsem, že i popové písničky jsou pěkné, ráda si je teď zpívám, i když tím porušuji svůj hlavový rejstřík, což jsem dřív nesměla. Vždy jsem je brala jako póvl, že jen opera je to pravé zpívání, přitom jsem operu nikdy neposlouchala. Nyní studuji Učitelství pro 1. stupeň, děti mám ráda a zpěv a klavír u toho využiju.

17. Jak se ti změnilo (vyhranily se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Stále jsem měla hodně kroužků na ZUŠ, ochotnické divadlo, a capela sbor Sedmikrásky. Bavilo mě a baví stále spousta věcí, kterým se chci věnovat.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Paní učitelka je odborník, umí vést lidi, vždy mi byla autoritou. S lety spolu strávenými jsme se naučily komunikovat a bylo vidět, že má i radost z naší společné práce. Někdy bych u ní potřebovala víc pochopení a chuti porozumět dítěti nebo dospívajícímu. A také, podle mě, zpěv na ZUŠ se přeci nemusí hned brát tak navážno. Učitel přeci nemusí chtít profesionalitu a stoprocentní nasazení od dětí.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádcem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Zpětně už můžu říct, že byl, ale trvalo nám to. Chtělo to nějaké věci si spolu ujasnit. Ve zpěvu mi byla a je vzorem. Ale s některými jejími názory a způsoby výuky nesouhlasím. Přesto si cením, že se za své žáky vždy uměla postavit, budovala jim podmínky, aby měli k práci vše, co potřebují. Ze ZUŠ jsem odcházela s krásným pocitem, kdy jsem měla největší absolventský koncert v historii ZUŠ.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Třeba v postoji, jak paní učitelka stála, i ona mě hlídala, abych se nehrbila.

21. Zazpíváš si teď někdy?

- Mám teď ve škole klavír a zpívám si moc ráda. Doprovázím si zpěv na klavír a už mi to i lépe jde. Užívám si všechny hudební směry, asi si teď zpívám mnohem víc.

22. Jaký je váš současný vztah s paní učitelkou?

- Překvapivě teď nejsme vůbec v kontaktu, myslela jsem si, že budeme. Ale minulý měsíc jsem za ní týden učila, když šla na operaci. O to mě poprosila ona sama.

Rozhovor Eva

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Byla jsem moc ráda, že díky ní mám přehled o hudebním vzdělání obecně. Cvičení na kytaru jsem musela věnovat nějaký čas a tím se učila, že nejde všechno hned.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- Zaplnila bych ho určitě, nejspíš bych dělala nějaký sport. Nebo bych dělala jiný obor v ZUŠ, třeba kreslení nebo tanec, divadlo, něco kreativního.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Samozřejmě byly dny, kdy se člověku do ZUŠ úplně nechtělo, ale bylo to tím, že jsem třeba věděla, že jsem se ke kytáře moc nedostala. Ale hraní jako takové mi přinášelo hlavně radost.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Podle mě to byl hodně dobrý způsob trávení volného času. Když jsem byla menší, asi jsem to spíš brala, že v něm mám jakousi povinnost, ale čím jsem byla starší, tím jsem to víc brala jako vlastní zájem, který dělám proto, že to je něco, co mě baví, co já chci dělat, čím chci trávit čas.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Chodila jsem do ZUŠ, hrála jsem volejbal, dělala jsem tanec, kreslila jsem, ráda jsem si četla, připravovala jsem tábory.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- Byla to ZUŠ, jazykové kroužky od školy, kroužky stylu pracovní činnosti, výtvarná výchova, recitační kroužek, kroužky ke školním předmětům, např. k dějepisu, rybářský kroužek, atletika. Myslím, že možností bylo docela dost, ale ZUŠ podle mě byla nejkompexnější, nebyl to jen kroužek.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- To asi můžu říct až takhle zpětně, jako malá jsem si to neuvědomovala. Ale asi už během střední školy jsem to brala, že můžu vyjádřit sama sebe, že mi to přináší něco pro mě osobně. Musela jsem se naučit zhodnotit, jestli se mi vlastně líbí, co jsem vyprodukovala, také jsem se nahrávala a potom si hledala chyby, opravovala se. Hudba, ke které mě ZUŠ více přivedla, je pro mě do života podstatná, i díky ní jsem si utvářela vlastní názor na svět.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, pohyb na čerstvém vzduchu x příprava do školy, do ZUŠ)?

- Vyvažovat jsem to asi zvládala, nikdy jsem neměla žádné problémy třeba z toho, že jsem málo venku.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- Já jsem velmi vzhlížela ke starším žákům, že jsou to ti, kteří už toho hodně umí a vždy jsem si říkala, že už také chci být v tom šestém ročníku, abych to takhle uměla. Zároveň se k nám mladším ale nechovali nijak povýšeně.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Nemyslím si, že by to úplně bylo ZUŠkou. Mohl by tam hrát roli učitel, kdy by to dítě např. napodobovalo svého učitele, ale také ne u všech. Je to asi individuální.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Nejdůležitější motivace byla, že se chci naučit hrát na ten nástroj. Když jsem např. zjistila, že se dá zahrát nějaká písnička a já jí ještě neumím, chtěla jsem se jí naučit. Časem jsem se i zařadila do kolektivu, kterého jsem byla ráda součástí. A samozřejmě mě motivovaly i dobré známky a pochvaly od pana učitele, ale určitě jsem na ZUŠ nechodila kvůli nim.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)? Rozvíjeli je dostatečně?

- Například soutěže jsem brala spíš jako nutné zlo, ale chápu, že také měly svůj smysl. Ráda jsem se učila nové věci a v kolektivu ZUŠ jsem byla také ráda. Myslím, že všechny mé potřeby byly rozvíjeny dostatečně.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- Když mi něco nešlo, pan učitel vždy říkal, že to nevádí, že to budeme trénovat a časem to půjde. Motivoval mě výběrem skladeb i hodnocením, vliv na můj zájem o kytaru určitě měl. Ale kdybych do ZUŠ sama nechtěla chodit, tak bych tam nechodila.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Ze začátku docházky do ZUŠ jsem měla hodinu kytary spojenou ještě s jinou holčičkou a moc jsem se těšila, až budu mít hodinu jen sama pro sebe. Dále jsem v těchto začátcích hodně střídala učitele, když se mi měl učitel měnit, měla jsem obavu, nevěděla jsem, jaký bude.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- Vybavuji si, že se někdy rozcházelo hodnocení učitele s mým pocitem z hraní. Například jsem si myslela, že se mi to povedlo a on mi řekl, že ne. To si pamatuji, že jsem byla trochu naštvaná. Ale na hodiny jsem se těšila, byla jsem ráda, že se může (oproti ZŠ) pan učitel věnovat jen mně.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- Dlouho jsem ZUŠ brala jen jako koníčka. Napadalo mě, že bych byla členem nějaké kapely, ale nikdy jsem se neviděla, že by mě to vyloženě živilo. Také jsem se bála, že když by hraní na kytaru byla moje práce, mohlo by mě to přestat bavit.

17. Jak se ti změnily (vyhranily se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Zbyla mi kytara, trochu volejbal. Další kroužky už jsem vůbec nestíhala.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Budu hodnotit svého posledního učitele (měla jsem celkem 4). Ceníím si jeho empatie, výborně jsme spolu komunikovali, byl trpělivý, z naší práce měl radost, byl aktivní, motivoval mě, byl ochotný dělat věci nad rámec svých povinností. Z negativních asi nic nevzpomenu, chápu, že i učitel nemusí mít svůj den.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádčem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Dokud jsem byla na ZŠ, brala jsem učitele na ZUŠ spíše jako rádce. Jako učitele, který je přátelštější, ale stále je to učitel. Čím jsem byla starší, tím víc se náš vztah přibližoval ke kamarádskému. Ale hranice byla jasná a odmalinka vybudovaná.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Nejvíce v tom, jak hrál na nástroj, dále, na jakých dalších akcích se podílí, kde jinde vystupuje.

21. Zahraješ si někdy na kytaru?

- Ano, snažím se. Mám na cvičení mnohem méně času, a tak se někdy dostávám do deprese, že mi to jde hůř a déle trvá něco nacvičit. Ale chci dál kytaru rozvíjet.

22. Jaký je váš současný vztah s panem učitelem?

- Byli jsme v kontaktu ještě rok po tom, co jsem na ZUŠ přestala chodit. Teď jsme se asi rok neozvali. Ale vztah se nezměnil, pokud bychom se domluvili, ráda bych se s ním viděla.

Rozhovor Františka

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Učila jsem se být kritická sama k sobě, učila jsem se nové věci a zlepšovala se v nich. Učila jsem se nějaké sociální dovednosti, komunikovat, našla jsem si tam kamarády. Měla jsem povinnost a zodpovědnost za svojí práci, zlepšovala se mi odolnost vůči stresu.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- Na prvním stupni ZŠ bych asi více času trávila venku, později bych si např. kreslila nebo něco psala.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Obecně jsem se do ZUŠ těšila, měla jsem z toho radost, ale občas (hlavně kvůli dojíždění) mě někdy štvaly pozdní hodiny, např. v pátek odpoledne.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Byl to rozhodně dobrý způsob. Když jsem byla menší, asi jsem to víc brala, že musím cvičit, že tam byla více ta povinnost, ale čím jsem byla starší, tím víc mě to bavilo, byla to moje volba.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Chodila jsem na výtvarný kroužek, když to šlo, chodila jsem sportovat ven. Dost jsem si četla, hrála hry na PC, hrála venku hry s kamarády.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- V ZŠ bylo docela dost kroužků na výběr, např. pracovní činnosti, výtvarný kroužek. Já jsem se víc zaměřila na tu ZUŠ, takže jsem toho více nehledala.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Dělal jsem, co jsem měla ráda a tím jsem se projevovala. Za významné беру učení sebehodnocení, bylo mnoho situací, kterými jsem si díky ZUŠ prošla a hodně mě naučily.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, pohyb na čerstvém vzduchu, sport x příprava do školy, ZUŠ)?

- Já to asi moc nezvládám ani teď, ale neberu to jako nějaké omezení, prostě jsem taková. Režim dne mi ZUŠ trochu pomohla uspořádat, bez ní by byl určitě uspořádaný míň.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- Utváření vztahů na ZUŠ bylo celkem jednoduché. Díky skupinovým výukám, hraní v různých seskupeních, akcích, na které jsme jezdili, jsme se snadno seznámili a skamarádili. Rozdíly jsem mezi dětmi nevnímala, ani věkové rozdíly mezi sebou jsme neřešili, bavili jsme se spolu věkovými kategoriemi napříč.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Myslím si, že je důležité, jakým stylem je všeobecně to dítě vedeno a jestli má sklony takovým věcem propadat. Samozřejmě, pokud už na ZUŠ chodí, má jistý předpoklad, že sklony k negativním jevům nemá a mít nebude. Ale nutně tam spojitost ZUŠ a prevenci negativních vlivů nevidím.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Na ZUŠ mě určitě dovedli rodiče. Ale později mě bavilo tam chodit, to asi byla moje hlavní motivace.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)? Rozvíjeli je dostatečně?

- Ráda jsem tam chodila a kolektiv na ZUŠ jsem také měla ráda. Bavilo mě kolektivní hraní, např. komorní hra. Ale i kdybych hrála sama, tak bych tam chodila dál. Soutěže a další výkonové věci mě úplně štěstím nenaplňovaly.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- Motivovaly mě různé akce, kterých jsme se zúčastnily, hlavně tedy s komořinou a dechovkou. Chtěla jsem se zlepšovat a stále bylo jak.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Způsob práce byl odlišný od ZŠ, učitel na ZUŠ se dětem může více věnovat, ale nepamatuji si, jestli jsem to brala negativně nebo pozitivně, jen, že to bylo jiné. Pamatuji si, že vystupování před lidmi mi nebylo příjemné, vadilo mi, když jsem to kazila. Vybavuji si vystoupení, na které jsem si zapomněla vzít oblečení a byla jsem z toho vyšokovaná, že nemůžu hrát na koncertě. Přejde mi absurdní, že si zrovna tohle pamatuji.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- V tomto věku už jsem si uvědomovala, že mě hraní na flétnu baví a že se tomu chci věnovat, ale zároveň mi vadilo, že musím dojíždět a nemůžu dělat jiné věci, které chci dělat, protože trávím čas dojížděním. Také jsem si ty věci chtěla hrát víc po svém a vadilo mi, že mi do toho někdo mluví.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- V mém rozhodování hrála velkou roli. Po gymnáziu jsem dělala přijímačky na konzervatoř na flétnu. Na flétnu mě nevzali, ten rok otvírali jen jedno místo, nabídli mi, že mají volný fagot, tak jsem od září začala studovat fagot a mám vystudované tři roky. Nyní mám přerušené studium, protože studuji 2. rok na magistra na FFUK a mám moc práce tam.

17. Jak se ti změnilo (vyhranilo se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Zbyla mi hlavně ZUŠ, tam mi postupem roků aktivity s flétnou přibývaly a trávila jsem tam víc a víc času. A hodně jsem si četla.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Paní učitelka byla trpělivá, měla pro nás pochopení, byla aktivní a iniciativní, měly jsme radost ze společné práce. Snažila se, aby naše práce někam vedla, abychom se zlepšovali.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádčem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Náš vztah byl určitě pozitivní, rádčem mi byla často. Můžu říct, že byl až přátelský, i když jasná hranice učitele a žáka tam byla.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Podporovala mě a byla mi vzorem, když jsem měla horší období, něco mi nešlo, že mám vydržet a nevzdávat to. Že bych jí napodobovala, to asi říct nemůžu.

21. Zahraješ si ještě někdy na flétnu?

- Ano, hraju. Mívám období, kdy hraju na flétnu a období, kdy hraju na fagot.

22. Jaký je váš vztah s paní učitelkou nyní?

- Dlouho jsme se neviděly a neslyšely, ale i tak vím, kde bych paní učitelku našla a že by mi pomohla, kdybych potřebovala. Je fajn toto vědět.

Rozhovor Gabriela

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Já jsem vždy vnímala, že mě ZUŠ rozvíjí celkově. Klavír pro mě byl první věc, u které jsem se musela víc soustředit, byla to pro mě mnohem větší námaha než např. ve škole.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- Naplněný by byl určitě, vždy jsem měla i jiné zájmy kromě ZUŠ. Asi bych se více věnovala nějakému sportu. Dokážu si představit, že stejně tak, jako byl klavír můj nejdůležitější kroužek, našla bych si něco jiného, co by bylo stejně důležité.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Ne vždy, ale většinou jsem z toho měla radost.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Myslím si, že záleží na učiteli a na žákovi. Ale pro mě to mělo ohromný přínos hlavně kvůli trpělivosti, musela jsem se sama naučit soustavně na něčem pracovat, což bych se ve škole asi takhle nenaučila a vystupování pro mě byla cenná zkušenost. Zpětně mě mrzí, že jsem to spíše brala jako povinnost. Musela jsem dozrát, asi tak v 15 letech jsem si konečně v rámci cvičení na klavír hrála i svoje věci.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Chodila jsem na přírodovědný kroužek, chodila jsem na balet v ZUŠ, na gymnastiku, hodně času jsem trávila zpěvem, měly jsme s kamarádkami sbor, který jsme si samy vedly, hodně jsem doučovala.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- Já jsem nabídkou zde v Třeboni byla zklamaná. Přestěhovali jsme se sem v mých devíti letech ze Strakonice a tam ta nabídka byla větší. Zklamaná jsem byla asi hlavně kvůli sboru, ten mi tu chyběl. ZUŠ byla jasná, do té jsem se přihlásila hned, přírodovědný kroužek, při ZŠ moc kroužků nebylo.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Měla jsem spoustu momentů, např. jsem byla smutná, tak jsem šla ke klavíru, zahrála jsem si a pak mi bylo líp, nebo jsem si tvořila svoji hudbu. Klavír pro mě byla cesta, jak se realizovat. Připravit se na nějaký výkon a zpětně ho posoudit, to mě také klavír učil, ale nebyl to pro mě hlavní přínos. Více jsem vnímala svoje emoce, za vystoupením na veřejnosti je veliká práce sama se sebou, je potřeba pracovat se stresem, uchopit ho, vnímat, že je, že i to je v pořádku a zvládnout ho. Pro mě to bylo asi poprvé, co jsem tohle řešila a byla to pro mě těžká situace.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, pohyb na čerstvém vzduchu, sport x příprava do školy, ZUŠ)?

- Myslím, že jsem to zvládala, ale bylo to např. na úkor nějaké rodinné pohody. Méně jsem potom např. pomáhala doma. Vždy jsem si dokázala najít čas pro sebe, chtěla jsem to mít vyvážené, ale je pravda, že jsem často byla ve spěchu, často jsem v tom hledání rovnováhy byla urputná. I o prázdninách jsem denně hodinu cvičila na klavír, a to byl můj pevný bod v mém dni.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- Já jsem hodně vnímala podporu rodičů u dětí, konkrétně u nás na klavírním oddělení. Moje rodiče si mysleli, že to s klavírem přeháním, tak jsem si vždy přála, aby to alespoň ocenili, jiné děti do toho rodiče zase nutili. Takže toto jsem vnímala, jak rodiče podporují své děti. Materiální rozdíly jsme neřešili.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Myslím si, že je důležité, jak je dítě vedeno už z rodiny, ZUŠ dále může na dítě působit pozitivně, ale určitě není nejdůležitější.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Mě to prostě bavilo. Líbilo se mi umět hrát na klavír, odmala jsem poslouchala a měla ráda vážnou hudbu, takže např. představa, že dokážu zahrát Chopina se mi moc líbila. Měla jsem pocit, že bych měla umět hrát na klavír, že jsem typ, který by měl umět hrát na klavír. Nejdůležitější pro mě bylo sociální klima ZUŠ a klavírního oddělení. Moc se mi líbilo, když jsme jezdili např. na soutěže a měli jsme na sebe navzájem čas, nejen u klavíru, ale že jsme šli na oběd nebo na procházku, celé to prostředí jsem měla ráda. Výkony a pochvaly pro mě byly důležité, ale nebyly mi motivací.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)? Rozvíjeli je dostatečně?

- Paní učitelka nás připravovala na nejrůznější soutěže, veřejných vystoupení jsme za rok měli nespočetně. Asi nejdůležitější pro mě byla první soutěž, které jsem se zúčastnila. Dokázala jsem si, že se na to zvládnou připravit, v té soutěži jsem byla úspěšná. Tam jsem si řekla, že to zvládnou a dál už jsem si nic dokazovat nepotřebovala. Měla jsem ráda klavírní komunitu, byla jsem ráda její součástí.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- U mě paní učitelka vzbuzovat zájem určitě musela. Např. v takových mých patnácti, šestnácti letech, kdy jsem měla spoustu aktivit, radši bych si hrála svoje věci. Musela tam být motivace a slovní hodnocení paní učitelky, abych měla motivaci hrát ty věci do ZUŠ.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Mně se liší dojmy ze ZUŠ ze Strakonic, kam jsem v tomto věku chodila a potom ze ZUŠ z Třeboně, kam jsem chodila později. Ve Strakonicích jsem se moc hrát nenaučila, mělo to daleko do pořádného hraní na klavír a ani mě to tam moc nebavilo. Později jsem ve Strakonicích dostala jinou paní učitelku, to byla dobrá změna. Ve známkování jsem neřešila, zda jde o ZŠ nebo ZUŠ, stále jsem se snažila mít jedničky, nejlépe s hvězdičkou. A pamatuji si na rivalitu, kterou jsem cítila k mé kamarádce, která se mnou chodila také na klavír. Poté jsem přešla do ZUŠ v Třeboni. Ze začátku mi vadilo, že se to tu bere hodně vážně. Nebyla jsem na to zvyklá a vlastně jsem se i bála na ten klavír chodit. Asi půl roku mi trvalo, než jsem si zvykla, docela jsem i vzdorovala. V tuto dobu určitě bylo důležité, že mi to začínalo jít, paní učitelka mě chválila a mě to začalo bavit. A tam se to otočilo doma, kdy se rodiče báli, že to s klavírem přeháním a snažili se mě chránit.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- V těch jedenácti letech jsem to měla hezky nastartované. Dokud mi to šlo, bavilo mě to a těšila jsem se na hodiny. Ve dvanácti jsem si udělala zranění kotníku a dva měsíce jsem byla o berlích, takže jsem měla výpadek ve cvičení a strašně těžko se mi vracelo zpátky. Ve třinácti už asi hrála roli puberta a klavír pro mě nebyl tak důležitý, takže mi to ani moc nešlo. Moc jsem necvičila a paní učitelka se zlobila. Já jsem si z toho ze začátku moc nic nedělala, ale potom přišel moment, kdy jsem měla pocit, že to se mnou vzdala, a to mě mrzelo. A donutilo mě to začít zase něco dělat. Před absolventským koncertem mi řekla, že to vyťukávám jako prvňáček a že tedy už neví. To mě hrozně zamrzelo. Absolventský koncert nakonec nebyl tak špatný a já dál vydržela cvičit i další rok a ten byl potom fajn.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- V kvartě na gymnáziu jsem chvíli přemýšlela o konzervatoři, inspirovala mě kamarádka, která se připravovala na přijímací zkoušky. Odrazovala mě rodina. Ještě jsem chvíli přemýšlela, jestli bych nezvládla konzervatoř a k tomu nějakou vysokou školu. Ale nakonec jsem se tím směrem nevydala.

17. Jak se ti změnilo (vyhranilo se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Držela jsem si všechny mé kroužky do svých šestnácti let. Poté jsme se s celou rodinou odstěhovali na půl roku do Anglie. Po návratu z Anglie jsem šla studovat na dva roky do Bratislavy. A tím se mi vše změnilo. Klavír mi zůstal, došla jsem tam do ZUŠ a dostala jsem shodou okolností učitele z Čech. S ním ale byla jiná práce, neměla jsem moc kde cvičit, tak jsme dost začali dělat improvizaci. Chodila jsem tam na balet, na debatní kroužek, ale bylo to oproti Třeboni úplně jiné. Bylo to v rámci té střední školy v Bratislavě, která byla pro děti podnikatelů.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Jako první mě napadá upřímnost, vždy mi narovinu řekla, jak se mi výkon podařil. V té čtvrté třídě, když jsem přešla do Třeboně, i když jsem si to v ten moment nemyslela, tak byla vstřícná, chápala, že ten přechod pro mě nebyl jednoduchý, dala mi čas, abychom se víc poznaly. Chápavá byla i v momentech, kdy jsem déle necvičila a vysvětlila jsem jí, proč. Věděla, že se na mě může spolehnout a příště to bude zase lepší. Často jsem si připadala, že na něčem pracujeme společně. Z negativních vlastností, asi mě někdy mrzelo, že to bere až moc vážně. Dále asi nic, když se mi něco nedařilo, chybu jsem hledala v sobě, nesváděla jsem jí na jiné.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádcem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Já jí vyloženě mám ráda a vždy jsem si s ní mohla popovídat i o jiných věcech než jen o klavíru. Např. mě pozvala k sobě domů na kávičko, a to bylo moc příjemné. Vždy jsem si paní učitelky vážila a byl tam z mé strany respekt. V poslední době bych mohla říct, že jsme až přítelkyně, což bych v patnácti letech asi říct nemohla. To mi asi spíš byla rádcem, průvodcem dospíváním, v něčem i náhradou za rodiče.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Byla mi vzorem. Nebylo to v klavíru, ale líbilo se mi, jakou si dokáže udržet autoritu, líbil se mi její přístup k žákům, líbilo se mi, jak uvádí přednášky, jak hezky mluví, jak se prezentuje jako člověk. Byly momenty, kdy jsem si říkala, že taková být nechci, např. když si toho nabrala moc, až jí to ubližovalo. I když to zpětně oceňuji. Vzhledově, paní učitelka nosí šátky a šálky a mívá je sladěné s ostatním oblečením, tak to jsem např. odpozorovávala. A nosila jsem upravené, ale ne nalakované nehty, nalakované by se na klavíru neslušely. Ovlivňovala mě i v jídle, často jsme ho řešily a po jejím vzoru jsem začala jíst hořkou čokoládu.

21. Zahraješ si ještě někdy na klavír?

- Občas si zahraju, ale studuji v Praze a nemám zde klavír. Beru to jako příležitost hrát na jiné nástroje, hraju na kytaru a na ukulele.

22. Jaký je váš vztah s paní učitelkou nyní?

- S paní učitelkou si občas napíšeme nebo se někde potkáme, zajdeme na kafičko. Když měla narozeniny, zašla jsem jí popřát. Kdykoliv jí ráda vidím a jsem ráda, že nějaký kontakt nadále udržujeme, takto mi to vyhovuje.

Rozhovor Hana

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Mně ZUŠ velmi pomohla pracovat s trémou. Dost mi pomohlo vystupování na koncertech před lidmi. Postupem času jsem se musela naučit sama cvičit na klavír, rodiče se mnou cvičili asi do 3. třídy, takže jsem se musela naučit pracovat s touto povinností.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- Nejspíš by to bylo tancování. Současně s klavírem jsem chodila na ZUŠ ještě na balet. Ale skončila jsem s ním, protože už jsem vše dohromady nestíhala a vybrala jsem si klavír.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Posledních pár let bylo pro mě hraní na klavír odreagování od běžných povinností, od učení ve škole. Hudba je skvělý prostředek a relax.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Pro mě to byl dobrý způsob. Během let jsem tam chodila raději a raději. Ale chápu, že ne pro každého je to nejlepší způsob, jak trávit volný čas.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Chodila jsem na ZUŠ ještě na balet, asi rok jsem chodila do Skauta. Jiné kroužky jsem neměla. Do třetí třídy jsem odpoledne bývala ve Školní družině.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- Ve škole býval jazykový kroužek, myslím, že to byly základy angličtiny, potom si vybavuji keramiku v Domě dětí a mládeže, některé děti chodily na tancování v DDM, Lentilky se to tancování jmenovalo.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Realizovala jsem se v něčem, co jsem postupem let měla opravdu ráda, díky paní učitelce a mému vystupování na veřejnosti jsem se naučila posoudit svůj výkon, zhodnotit se. Odmala jsem chtěla být učitelkou, takže jsem cítila, že se mi třeba jednou to hraní na nástroj bude hodit. Určitě se mi bude hodit, až já sama budu mít děti, že jim zvládnou něco zahrát a zazpívat.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, pohyb na čerstvém vzduchu, sport x příprava do školy, ZUŠ)?

- Myslím si, že jsem to zvládala dobře. Mívala jsem týdny, že jsem se hudebce zase tolik nevěnovala a dělala jsem jiné věci. Až v posledních letech jsem měla pocit, že to bylo čím dál tím víc chaotické, přibývaly věci do školy, autoškola, do toho ZUŠ. Při přípravě na soutěž v ZUŠ jsem tam musela být i vícrát v týdnu.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- Když jsem byla malá, rozdíly jsem žádné neřešila. Později jsem vnímala, s kým do ZUŠ rodiče chodí, kteří rodiče se o hraní svých dětí více zajímají, kteří tam dítě jen dají a po hodině si pro něj přijdou, jak moc si kteří rodiče po hodině povídají s paní učitelkou.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Možná tím, že svůj čas tráví v ZUŠ, musí tam jít, musí se do ZUŠ připravovat. Jinak si myslím, že např. já bych k něčemu negativnímu sklony neměla, i kdybych do ZUŠ nechodila.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Na klavír jsem začala chodit v první třídě a asi do třetí třídy mě museli vést rodiče, také se mnou cvičili. Zlom přišel v páté třídě, to už jsem více chtěla sama. V tu dobu možná mojí motivací bylo, že už hraju tak dlouho, že jsem nechtěla zahodit ty roky práce a čas, který už jsem tomu věnovala. A postupně jsem se zlepšovala.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)? Rozvíjeli je dostatečně?

- Klavír mě bavil a ZUŠ mi v tomto ohledu hodně dala. Seznámila jsem se tam se s lidmi, se kterými se kamarádím doteď. Vytvořila jsem si tam vztahy, které pro mě znamenaly víc než třeba ve třídě ve škole. Soutěže pro mě nejprve znamenaly stres, ale nakonec jsem chtěla podat co nejlepší výkon. Bohužel kvůli nervozitě se mi ty nejlepší výkony podávat nedařilo.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- Paní učitelka u mě zájem vzbuzovat musela. Měla jsem týden od týdne jiný průběh hodin a příprav na hodiny klavíru. Týden jsem cvičila, dostala jsem jedničku. To pro mě znamenalo, že mám splněno a na další týden jsem necvičila, ale paní učitelka byla samozřejmě nespokojená. Tak jsem zase týden pocvičila. A tak stále dokola.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Pamatuji si, když jsem dostala klavír, byl částečně zabalený v balícím papíru a měl velkou červenou mašli. Pamatuji si, když byl zrovna můj špatný týden a špatná hodina, nejen, že jsem šla domů s pětkou, ale třeba jsem se často i na hodině paní učitelce rozbečela.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11–15 let?

- Mě ovlivnilo, že jsem přestoupila na gymnázium a tato škola začala být náročnější a v tomto věku mi šlo ve škole opravdu hodně o známky, chtěla jsem mít samé jedničky, a i s hudebkou jsem to tak měla. Chtěla jsem, aby mě všichni chválili. Byla jsem z toho vystresovaná a stále zavřená ve svém pokoji. Přešlo mě to asi v 15 letech.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- Už jako malá jsem hraní na klavír považovala za strategicky dobré do budoucna, kdyby se mi jednou hodilo pro další studium, např. na pedagogické fakultě.

17. Jak se ti změnily (vyhranily se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Mně už z mladšího a středního školního věku zůstala jen ta hudebka, s ničím jiným už jsem v tomto věku nepokračovala. S baletem jsem skončila ve 4. třídě.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Moje paní učitelka měla danou přirozenou autoritu, kterou si uměla udržet neustále, ale uměla být i přátelská. Byla velmi aktivní, upřímná, měla jsem ráda její smysl pro humor a musím zpětně říct, že byla i empatická. Z negativních vlastností, někdy vytvářela větší tlak na děti, někdy byla velmi důrazná v mluvení.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádčem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Náš vztah byl určitě pozitivní, přátelský vztah jsme měly, ale v mezích žák x učitel. Dokážu se s ní bavit i o jiných věcech, nejen o klavíru.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Vždy jsem obdivovala, kolik toho paní učitelka dokáže zvládnout, a celkem i s nadhledem. Byla to spousta času věnovaná přípravě na soutěže a na jiné akce ZUŠ. Ale také jsem si říkala, jestli už toho nemá vážně moc. Trochu jsem se nechala ovlivnit i co se oblíbení týká, na klavír jsem nikdy nešla vyzývavě oblečená, také jsem např. nemívala nalakované nehty.

21. Zahraješ si ještě někdy na klavír?

- Občas si zahraju, ale není teď moc kdy, takže to rozhodně není pravidelně, jako když jsem chodila na hodiny. A když hraji, ráda hraji populární písničky.

22. Jaký je váš vztah s paní učitelkou nyní?

- S paní učitelkou jsme se viděly asi před třemi měsíci. Jinak jsem se za ní stavovala na začátku roku a o Vánocích.

Rozhovor Iveta

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Úplně prvotně mi dala základní společenské návyky, např. jak se chovat na koncertě, jak se na něj obléct atd.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- Nejspíš bych se věnovala nějakému sportu, sportovala jsem ráda, tak bych na něj měla víc času.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Já jsem si užívala, když mě někdo chválil, že mi to jde. Je skvělé, když si dítě najde zájem, v kterém je úspěšné a který ho opravdu baví. Hraní na klavír mi dělalo radost, ale měla jsem i období, kdy to taková radost nebyla.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Určitě dobrý. Pokud dítě takovýto zájem má, moc bych mu to doporučila. Před soutěží jsem to tedy vnímala více jako povinnost, až jsem někdy záviděla dětem, které žádný takový kroužek neměli, že jdou ze školy a že už mají volno. Ale cítím zpětně, že to bylo správné, do ZUŠ chodit.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Chodila jsem na atletiku a na tenis, jako malá jsem chodila na Skauta. V ZUŠ jsem ještě chodila na balet. Později už jsem to časově všechno nezvládala, ale ani mě to nemrzelo.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- Pamatuji si na keramiku, náboženství, na výběr byla spousta sportů, v DDM nějaké tancování.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Pomohla mi se seberealizovat, když už si člověk něco umí zahrát, může hraním projevit, jaký je. Byly období, kdy jsem nemohla hrát a vyloženě mi chybělo nějaká činnost, kde bych něco vytvářela. Mé hraní bylo takové, jak jsem se cítila, stačilo dotknout se klavíru a ozvalo se, co jsem chtěla. Byl to pro mě dobrý ventil na pocity. Učila jsem se hodnocení sama sebe, i když v tom klavíru je to dost zkreslené úrovní hráčů, kteří na něj hrají. Pokud člověk nehraje spoustu hodin denně, nemůže se s nimi srovnávat. Od paní učitelky jsem občas obdržela docela drsné hodnocení, které mě tedy často i namotivovalo k práci. A v klavírním kolektivu na ZUŠ bylo zdravé soupeření mezi dětmi, s nimi se člověk mohl porovnávat.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, pohyb na čerstvém vzduchu, sport x příprava do školy, ZUŠ)?

- Dlouho mi trvalo, než jsem se naučila produktivně cvičit na klavír. Dělávala jsem, že jsem u něj sice seděla několik hodin, ale výsledky vlastně takové nebyly. Díky rodičům jsem volný čas vyvážený měla, od mala mě k aktivnímu trávení volného času vedli. A potřebovala jsem mít hodinu dřív, když jsem jí měla později, např. od šesti hodin, už jsem tam málem usínala.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- Jediný rozdíl, který jsem vnímala, bylo, jak často chodí rodiče dětí na přehrávky. Jiné rozdíly jsme neřešili.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Myslím si, že ZUŠ na děti preventivně působí. Nejen, že tam děti tráví svůj volný čas, realizují se hraním na nástroj. Ale také je dobré, když má člověk něco, v čem vyniká v kolektivu. A ZUŠ podle mě učí děti chovat se lépe, ukazuje dětem lepší standard, než se kterým by se setkali pouze ve škole.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Pocházím z celkem muzikální rodiny, byla jsem k tomu vedená. Později už jsem i já sama chtěla umět dobře hrát.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)? Rozvíjeli je dostatečně?

- Soutěže byly velkou motivací. Už jsme se mezi sebou znali, věděli jsme, na jakém místě, kdo vloni skončil a chtěli jsme být lepší. Dobré hodnocení pro mě mělo největší váhu od paní učitelky. Když mě chválila, mnohem radši jsem potom cvičila na další hodinu. Měla jsem ráda i ten kolektiv v klavírním oddělení. Ale soutěže a dobré hodnocení pro mě byly v motivaci k další práci nejdůležitější.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- Paní učitelka mě uměla namotivovat k další práci. Měla nás prokouknuté a na každého z nás působila tak, aby to padlo na úrodnou půdu. Už věděla, jak na nás.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Pamatuji si, že paní učitelka vyloženě neznámkovala dané věci na hodině, ale když jsem odcházela z hodiny, bylo mi jasné, jak jsem na tom. Už jako malá jsem brala hraní na klavír jako velkou výhodu oproti ostatním dětem ve škole, i z učitelů ve škole jsem cítila, že to mají rádi, např. se mě ptali na klavír.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- Já v tomto věku překonala největší krizi s klavírem, která trvala 1–2 roky. Cvičit mě nebavilo a brala jsem klavír jen jako žrout času. Rodiče mi dali na vybranou, mohla jsem skončit, ale uvědomila jsem si, že si nepamatuju dobu, kdy jsem do ZUŠ nechodila a došlo mi, že nevím, jak bych se cítila, kdybych skončila a že bych možná měla pocit, že jsem to vzdala. ZUŠ mi pomáhala v dobách, kdy mi nebylo dobře, např. při úmrtí v rodině. Klavír jel dál ve stejných kolejích a já v něm měla jistotu. Osobní problémy a jiné záležitosti byly stranou a já jsem se zavřela s hraním.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- Hrála velkou, studuji klavír na Konzervatoři v Českých Budějovicích.

17. Jak se ti změnilo (vyhranilo se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Ano, mé kroužky ubyly, asi od mých patnácti let už jsem žádné další pravidelné mimoškolní aktivity kromě klavíru neměla.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Byla autoritativní, komunikativní, empatická, byla mi pozitivním vzorem. Ceníla jsem si jejího nasazení do práce, hrály jsme např. i o víkendu u ní doma, věnuje se tomu opravdu moc. Z negativních, když jsem byla mladší, bývala přísnější a občas na mě praktikovala nějaké donucovací praktiky, které, musím říct, u mě tenkrát nefungovaly.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádčem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Zpětně musím říct, že náš vztah byl hodně blízký. Nebylo to jen o klavíru, ale měla jsem na to navázanou např. i rodinu. Brala mé názory ohledně přednesu skladeb, byl pro ni důležitý muzikantský názor i u nás mladších. V osmé třídě jsem začala mít problémy s psychikou, doktoři mi po pár letech diagnostikovali bipolární poruchu, diagnózu poté ještě změnili na periodickou depresivní poruchu. Paní učitelka se do mě hodně vcítila a uměla se mi přizpůsobit. To mě u klavíru udrželo, bez jejího vcítění se bych dál hrát nemohla. Byla za mnou dokonce i na návštěvě v nemocnici, to od ní bylo moc hezké a přijde mi to velmi vzácné, potkat takového učitele.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Teď, co jsem na konzervatoři, je mi největším vzorem jako pedagog. Je to až nedostižný cíl, člověk musí mít takovou povahu tolik se té práci obětovat. Měla jsem veliké štěstí, že jsem chodila zrovna k ní. Napodobování asi v dětství ne, ale třeba jsem si nedovolila přijít s výraznou rtěnkou na puse. Do školy jsem jí nosila, ale na klavír ne. Měla jsem pocit, že to působí hodně sebejistě a nesedělo mi to k prostředí ZUŠ.

21. Jaký je tvůj vztah ke klavíru nyní?

- Studuji klavír na Konzervatoři v Českých Budějovicích, takže jsme v kontaktu denně.

22. Jaký je váš vztah s paní učitelkou nyní?

- Teď, když byla škola pozastavená, tak jsme se neviděly. Jinak mi ale umožňuje hrát na třídních přehrávkách v ZUŠce a vždycky chce mít informace o tom, co hraju a jak se to vyvíjí. Když potřebuju s čímkoli poradit, můžu se jí ozvat. Často se někde potkáme, třeba v divadle a trochu si popovídáme. Ale na povídání u kafe jsme se dohodly jen párkrát. Ne, že bychom nechtěly, ale paní učitelka je časově dost vytížená a skloubit to s mým dojížděním do školy, moc nejde. Ale pokaždé, když se vidíme, tak je to hrozně fajn, stejné, jako když jsme se vídaly pravidelně.

Rozhovor Jana

1. Jakými způsoby tě rozvíjela ZUŠ?

- Měla jsem povinnost, odpovědnost za svojí práci, své výkony. Učilo mě to disciplíně. Doma jsem se musela na hodiny připravovat, abych na nich uměla zahrát.

2. Jak bys měla naplněný tvůj volný čas, kdybys nechodila do ZUŠ? Byl by naplněný něčím jiným? Pokud ano, čím by to bylo?

- Nejspíš bych ho měla volný. Asi bych ho nezaplňovala jiným kroužkem.

3. Jaké pocity ti přinášelo chození do ZUŠ?

- Jak kdy. Byly chvíle, kdy mě hraní na flétnu bavilo. Potom ale ten stres, koncerty, zkoušky, a tak. Ale byly i chvíle radosti.

4. Jak bys hodnotila tento způsob trávení volného času? Byl spíše dobrý nebo špatný?

- Přesto, že to zpětně vidím pozitivně, často jsem to za úplně dobrý způsob nepovažovala, byly to povinnosti. Ale individuální hodiny mě bavily, mělo to řád, věděla jsem, co od hodin čekat.

5. Jaké bylo tvé spektrum volnočasových aktivit?

- Při škole jsem chodila do sportovního kroužku, hrála jsem ještě na klavír, četla jsem, sem tam jsem šla ven s kamarády.

6. Jaká vůbec byla nabídka aktivit, když jsi byla malá?

- Víím o pár kroužcích ve škole, sportovním kroužku, keramice, náboženství a ZUŠ.

7. Jakým způsobem ti pomohla ZUŠ?

- Dělala jsem, co jsem měla ráda, učila jsem se sebehodnotit. Hledala jsem a nacházela, co mě naplňuje a co méně.

8. Jak jsi zvládala střídat činnosti různého typu (duševní x fyzické, práce x odpočinek, pohyb na čerstvém vzduchu, sport x příprava do školy, ZUŠ)?

- Musím říct, že kvůli dojíždění do ZUŠ to pro mě nebylo snadné, ze ZUŠ jsem se vracela pozdě odpoledne domů. Ale snažila jsem se, aby mé aktivity byly vyvážené, jak duševní, tak fyzické. Snažila jsem se zařazovat pohyb na čerstvém vzduchu.

9. Jak jsi vnímala vztahy mezi dětmi a jejich utváření na ZUŠ? Jaké jsi mezi dětmi vnímala rozdíly?

- Rozdíly mezi bohatými a chudými, bych řekla, že ani vidět nebyly. Rozdíly, které jsem vnímala, byly jediné ty v úrovni hraní. Vztahy s ostatními dětmi se vytvářely hlavně ve skupinových hodinách. Na hudebce je dětí docela málo, takže se tam všichni docela znají.

10. Jak podle tebe působila ZUŠ na děti v prevenci negativních jevů (závislostech na návykových látkách, netoleranci, agresivitě)?

- Třeba s ohledem ke hraní na flétnu, kde potřebujeme zdravé plíce, tak kouření nepřicházelo v úvahu. Toleranci nás ZUŠ učila, přijmout se všichni, jací jsme. Skupina dětí (třeba při komorní hře) byla různorodá, museli jsme spolu všichni vyjít.

11. Jaká byla tvá motivace k chození na ZUŠ?

- Já jsem na ZUŠ chodila, protože to chtěli moji rodiče. Ale i přesto to pro mě byla zajímavé. Baval jsem kolektiv učitelů i dětí. Pravidelně jsem se musela účastnit soutěží, i ty mi daly důležité zkušenosti, překonávala jsem sama sebe, učila se zpracovat si sama v sobě, zda se mi to povedlo, jestli jsem pro to udělala maximum.

12. Jak rozvíjeli učitelé na ZUŠ tvé potřeby (poznávací, sociální, výkonové)? Rozvíjeli je dostatečně?

- Určitě mi dali maximum. Časté vystupování na koncertech, fajn akce v rámci města Třeboně, vystupování s komorní hrou.

13. Jak v tobě vzbuzoval zájem o hraní učitel?

- Na mě museli působit spíš rodiče. Měla jsem vnitřní problém s tím, že hrála i moje starší sestra a všichni mě s ní srovnávali a čekali, že budu stejně dobrá. Když jsem cvičila, chodila kolem mě a radila, že tohle hraju falešně, tady jsem mimo. Radši jsem hrála na klavír, na který nikdo jiný neumí.

14. Jaké významné události si pamatuješ ze ZUŠ z doby, kdy ti bylo 6–11 let?

- Pamatuji si všechny svoje učitele. V tomto věku jsem hrála na zobcovou flétnu, ve čtvrté třídě jsem začala hrát na příčnou, kterou jsem podědila po sestře. Se známkováním jsem problém neměla, neznámkovali nás špatnými známkami. Význam ZUŠ jsem si uvědomovala určitě až později.

15. Jak se měnilo tvé chování na ZUŠ postupem času, když ti bylo 11-15 let?

- Dostala jsem svojí novou příčnou flétnu. Ve škole mi učení šlo. K učitelům jsem se vždy chovala slušně, chovala jsem se tak, jak jsem se chovat měla. Ale hlavně, v tomto věku jsem se ZUŠ chtěla celou dobu skončit.

16. Jakou roli hrála ZUŠ, když jsi se rozhodovala o volbě povolání?

- Po základní škole jsem šla studovat Střední pedagogickou školu v Prachaticích, znalost hry na flétnu je pro mě výhodou, u přijímacích zkoušek jsem hrála na klavír a na flétnu. Dále na škole už mi zůstal jen klavír. Nevím, jestli můj výběr mohla ZUŠ nějak ovlivnit.

17. Jak se ti změnily (vyhranily se) zájmové kroužky ve věku 15-20 let oproti mladšímu a střednímu školnímu věku?

- Řekla bych, že jsem jich naopak měla víc. Hrála jsem za naši třídu volejbal, za naši školu jsem hrála florbal, učila jsem malé děti hokejbal, do toho jsem měla klavír a v prvním a druhém ročníku SŠ jsem ještě jezdila na flétnu. K tomu sportu mě namotivovala SŠ, i když sport mě vždycky bavil. U nás v Suchdole takový výběr nebyl, zvláště pro holky.

18. Které vlastnosti měl tvůj pedagog na ZUŠ?

- Paní učitelka mi byla vzorem, byla vyrovnaná, empatická, spravedlivá, měla o nás opravdový zájem, nějakou velkou autoritu jsem necítila, ale myslím si, že ta na ZUŠ ani není tolik potřeba.

19. Jaký byl tvůj vztah s učitelem na ZUŠ? Mohla bys o něm říct, že byl až přátelský, byl tvým rádcem, nebo např. zástupcem rodičů?

- Byl pozitivní, ale v jasných mezích učitele a žáka.

20. Jakým ti byl tvůj učitel vzorem? Byl ti v něčem modelem k napodobování?

- Vzorem mi paní učitelka byla v tom, co uměla zahrát na nástroj. Jinak jsem jí asi nijak nenapodobovala.

21. Zahraješ si občas na flétnu?

- Občas ano.

22. Jaký vztah máte s paní učitelkou nyní?

- Ráda ji vidím, občas se potkáme na ZUŠ, ale sama ji nekontaktuji.